

اکونامه

تحلیلی فرهنگی اجتماعی

مؤسسه فرهنگی اکو

Eco CULTURAL INSTITUTE
Headquarters - Tehran

اکونامه

ماهنامه الکترونیک بازتاب رویدادهای فرهنگی و تعاملات منطقه‌ای حوزه اکو

سال نخست، شماره ۰۶ - اسفند ۱۴۰۴

بام مشترک فرهنگ، نبض تمدن خاور زمین

مؤسسه فرهنگی اکو (ECI)، قلب تپنده سازمان همکاری اقتصادی (ECO) است؛ جایی که اقتصاد به پژواک فرهنگ پیوند می‌خورد. این مؤسسه نه یک دیوار، بلکه پلی میان ده ملت کهن، بر فراز تاریخ، زبان، هنر و اندیشه می‌باشد.

در این بام مشترک، فرهنگ نه در مرزها محدود می‌شود و نه در زمان فرسوده؛ بلکه زنده و جاری است، و در گفت‌وگوی تمدن‌ها نفس می‌کشد. ما حافظان حافظ، راویان رودکی، و هم‌نفس با مولانا هستیم؛ در جغرافیایی که از کوه‌های آناتولی تا دشت‌های خراسان امتداد دارد.

مؤسسه فرهنگی اکو، با رسالت گسترش همدلی فرهنگی، بستری برای تبادل هنری، پژوهش‌های تاریخی، و خلق روایت‌های نو از میراث کهن فراهم می‌آورد. اینجا، فرهنگ نه گذشته‌ای دور، بلکه آینده‌ای مشترک است.

با کمال مسرت، انتشار ماهنامه اکونامه را به عنوان گامی نوین در راستای تقویت پیوندهای فرهنگی، هنری و فکری میان کشورهای عضو اکو اعلام می‌داریم. این نشریه، بستری پویا برای بازتاب غنای تمدنی و فرهنگی منطقه اکو فراهم می‌آورد و با هدف معرفی میراث مشترک، ترویج گفت‌وگو و هم‌افزایی میان ملت‌هایی که تاریخ، ارزش‌ها و آرمان‌های مشترک دارند، طراحی شده است. مؤسسه فرهنگی اکو بر این باور است که شناخت متقابل، احترام به تنوع فرهنگی و تقویت همکاری‌های منطقه‌ای، پایه‌های صلح، همزیستی مسالمت‌آمیز و توسعه پایدار را استوار می‌سازد.

اکونامه نه تنها رسانه‌ای برای انعکاس فعالیت‌ها، برنامه‌ها و ابتکارات مؤسسه فرهنگی اکو است، بلکه فضایی برای تعامل دوسویه با مخاطبان فرهیخته خود ایجاد می‌کند. ما از اندیشمندان، هنرمندان و دوستداران فرهنگ دعوت می‌کنیم تا با ارائه دیدگاه‌ها، تجربیات و پیشنهادها خود، در غنابخشی به محتوای این نشریه و تقویت شبکه‌ای از هم‌اندیشان و خلاقان منطقه مشارکت فعال داشته باشند. این تعامل، به‌عنوان نیروی پیش‌برنده، به پیوند هرچه عمیق‌تر ملت‌های منطقه یاری می‌رساند.

این نشریه، با نگاهی به آینده، بستری برای گفت‌وگوهای سازنده و همکاری‌های پایدار فراهم می‌آورد تا از این رهگذر، شاهد شکوفایی فرهنگی و تقویت دوستی‌های دیرپا در منطقه اکو باشیم.

مؤسسه فرهنگی اکو، با تعهد به این چشم‌انداز، از همه شما دعوت می‌کند تا در این سفر فرهنگی همراه ما باشید و با مشارکت فعال خود، به غنای این حرکت جمعی بیفزایید. باشد که اکونامه به‌عنوان پلی میان قلب‌ها و اندیشه‌ها، نقشی ماندگار در تقویت همبستگی فرهنگی منطقه ایفا نماید.

موسسه فرهنگی اکو

پیام تبریک مؤسسه فرهنگی آکو به مناسبت فرارسیدن عید سعید فطر و نوروز باستانی ۱۲

فصل اول ۱۵

معرفی میراث فرهنگی ملموس و ناملموس کشورهای عضو آکو ۱۵

افغانستان ۱۶

ماه رمضان در افغانستان، تقویت همبستگی اجتماعی ۱۶

نوروز در افغانستان؛ میله گل سرخ و برافراشتن ژنده سخی ۲۰

جمهوری آذربایجان ۲۲

رمضان در جمهوری آذربایجان؛ میزبانی قفقاز از ماه ضیافت و معنویت ۲۲

نوروز در جمهوری آذربایجان؛ رقص شعله‌ها و شکوفایی چهار عنصر طبیعت ۲۴

ایران ۲۶

رمضان در ایران؛ ضیافت نور، هنر و رنگین‌کمان اقوام ۲۶

نوروز در ایران؛ ضیافت زمین و زمان در گهواره تمدن ۲۸

قزاقستان ۳۰

رمضان در قزاقستان؛ پیوند معنویت اسلامی با سنن عشایری استپ ۳۰

نوروز در قزاقستان؛ بیداری استپ و ضیافت «نوروز کوژه» ۳۲

قرقیزستان ۳۴

رمضان در قرقیزستان؛ طنین ایمان در کوهستان‌های تیان‌شان ۳۴

نوروز در قرقیزستان؛ نیایش بهار در آغوش تیان‌شان ۳۶

پاکستان ۳۸

رمضان در پاکستان؛ طنین معنویت و ضیافت سخاوت در شبه‌قاره ۳۸

نوروز در پاکستان؛ از قله‌های هیمالیا تا دشت‌های مکران ۴۰

تاجیکستان ۴۲

رمضان در تاجیکستان؛ تجلی فرهنگ فارسی و همدلی در سرزمین فیروزه‌ها ۴۲

نوروز در تاجیکستان؛ خجسته جشن باستانی در دیار رودکی ۴۴

ترکیه ۴۶

رمضان در ترکیه؛ ضیافت عثمانی و پیوند تمدن‌ها در آناتولی ۴۶

ترکمنستان ۴۸

رمضان در ترکمنستان؛ تجلی ایمان، صلح و همبستگی اجتماعی ۴۸

نوروز در ترکمنستان؛ نوزایی تمدنی در امتداد جاده ابریشم ۵۰

ازبکستان ۵۲

رمضان در ازبکستان؛ شکوه جاده ابریشم و ضیافت «پلو» در سایه مناره‌ها ۵۲

نوروز در ازبکستان؛ رستاخیز طبیعت در قلب جاده ابریشم ۵۴

معرفی کتاب ۵۷

کمند زلف منتشر شد ۵۷

شخصیت برجسته ۵۸

عمو نوروز؛ پیرمرد افسانه‌ای که از کوه‌ها می‌آید ۵۸

شخصیت برجسته ۶۰

حاجی فیروز؛ سیاه‌پوش سرخ‌جامه‌ای که از دنیای مردگان بازگشته است ۶۰

فصل دوم ۶۳

ویژه‌نامه ۶۳

نوروز: از اسطوره جمشید تا میراث مشترک ده کشور آکو ۶۵

فصل سوم ۷۳

رویدادها، برنامه‌ها و اخبار فرهنگی ۷۳

منطقه آکو ۷۳

ضیافت‌های رمضانی در کابل؛ همبستگی در اوج بحران ۷۴

نمایشگاه بین‌المللی «امپراتوری نور»؛ تریبون جهانی فرهنگ افغان ۷۴

کشف دیگ برنجی چندصدساله در بغلان؛ تلاش برای حفظ میراث ۷۴

همایش علمی صیانت از آثار باستانی در کابل ۷۵

زمزمه‌های «نوروز»؛ پخت سمنک در هرات و مزارشریف ۷۵

پایتخت غرق در نور؛ آغاز جشن‌های «چهارشنبه‌های آمادگی» نوروز ۷۶

نمایشگاه اختصاصی «فرش آذربایجان؛ تار و پود تاریخ» ۷۶

شب موسیقی مقامی در تالار فیلامونیک باکو ۷۶

جشنواره بین‌المللی هنرهای تجسمی فجر ۷۷

آیین‌های ملی «خانه تکانی» و «استقبال از نوروز» ۷۷

آمادگی برای «نوروز میرامی» ۷۸

نمایشگاه «میراث استپ» در موزه ملی قزاقستان ۷۸

جشنواره بین‌المللی موسیقی «صدای آستانه» ۷۸

اکران فیلم‌های مستند «راه ابریشم؛ پیوند تاریخ» ۷۸

مادگی برای مسابقات ملی «کوک‌بورو» در جشن نوروز ۷۹

جشنواره «سمنک‌پزان» و میراث زنان در بیشکک ۷۹

نمایشگاه صنایع دستی «نمَدِ قرقیز؛ میراث جهانی» ۷۹

همایش «ماناس خوانی»؛ پاسداشت حماسه ملی ۷۹

جشنواره ملی هنر و صنایع دستی «لوک‌ویرسا» در اسلام‌آباد ۸۰

جشن «بهارانا»؛ استقبال از فصل گل‌ها در لاهور ۸۰

دوسالانه هنر لاهور (**Lahore Biennale**)؛ میعادگاه هنرمندان منطقه ۸۰

همایش بین‌المللی «صوفیسم و صلح» در کراچی ۸۰

شکوه کاروان‌های نوروزی در خیابان‌های دوشنبه ۸۱

احیای هنر «گل‌دوزی» و «چکان» در جشنواره‌های استانی ۸۱

همایش بین‌المللی میراث مشترک رودکی و پیوند فرهنگی منطقه ۸۱

آیین‌های خانگی سمنک‌پزان و تجلی همبستگی اجتماعی ۸۱

طنین موسیقی ملل در جشنواره بین‌المللی گیتار استانبول ۸۲

نمایشگاه «شکوه عثمانی» و هنر مینیاتور در قصر توپکاپی ۸۲

جشنواره فیلم کوتاه «آنکارا»؛ تریبونی برای استعداد‌های نوظهور ۸۲

پاسداشت سنت «مولوی» و آیین‌های عرفانی در قونیه ۸۲

تدارک ملی برای جشن «نوروز عالم» در دره آخال ۸۳

نمایشگاه تخصصی «اسب اصیل ترکمن؛ مایه افتخار ملی» ۸۳

جشنواره «قالی‌های جادویی» و تجلیل از زنان قالی‌باف ۸۳

همایش ادبی «فراغی؛ پیام‌آور دوستی و برادری» ۸۳

طنین «ششمقام» در میدان ریگستان؛ پیشواز بهار در سمرقند ۸۴

جشنواره «اطلس و ادرس»؛ نمایش مد سنتی در تاشکند ۸۴

آیین «سمنک‌سایلی» و تجلی همدلی در محله‌های قدیمی بخارا ۸۴

گشایش تالار جدید «هنر مینیاتور کمال‌الدین بهزاد» در تاشکند ۸۴

فصل چهارم ۸۷

چشم‌انداز فرهنگی منطقه اکو: ۸۷

برنامه‌ها و اخبار آتی ۸۷

افغانستان؛ جشن گل سرخ در مزارشریف ۸۸

جمهوری آذربایجان: جشنواره بین‌المللی جاز باکو ۸۸

ایران: روز ملی عطار نیشابوری و هفته میراث فرهنگی ۸۸

قزاقستان: نمایشگاه بین‌المللی گردشگری کای تی اف (**KITF**) ۸۸

قرقیزستان: جشنواره «بشکک بهاری» و موسیقی خیابانی ۸۸

پاکستان: نمایشگاه هنر صخره‌ای در دره هونزا ۸۹

تاجیکستان: جشن گُلِ لاله (سایری لاله) ۸۹

ترکیه: جشنواره بین‌المللی فیلم استانبول ۸۹

ترکمنستان: روز جهانی اسب ترکمن ۸۹

ازبکستان: جشنواره بین‌المللی هنرهای دستی در تاشکند ۸۹

تقویم رویدادهای آتی کشورهای اکو ۹۰

پیام تبریک مؤسسه فرهنگی اکو به مناسبت فرارسیدن

عید سعید فطر و نوروز باستانی

فرارسیدن بهار طبیعت و حلول ماه شوال، که یادآور رستاخیز زمین و عروج معنوی انسان است، فرصتی مغتنم برای تأمل بر ارزش‌های والای انسانی و فرهنگی مشترک میان ملت‌های منطقه اکو به شمار می‌رود. هم‌زمانی این دو عید بزرگ، پیام‌آور تجدید حیات، همدلی، همبستگی و نویدبخش صلح و دوستی پایدار است.

نوروز، این میراث گران‌قدر سه‌هزارساله، به عنوان کهن‌ترین و ماندگارترین جشن بشری، نمادی از خرد جمعی و هویت مشترک شرقی است که در طول تاریخ فراز و نشیب‌های بسیار را پشت سر نهاده و همچنان طراوت و اصالت خود را حفظ کرده است. این آیین باستانی با تأکید بر ارزش‌های اخلاقی همچون آشتی، نیکوکاری، بخشش و نوگرایی، پلی استوار برای تقویت روابط انسانی و هم‌گرایی فرهنگی در میان ملت‌های عضو اکو محسوب می‌شود.

در سوی دیگر، عید سعید فطر، جشن بندگی و پالایش روحانی، یادآور هم‌نشینی، هم‌دردی با نیازمندان و استواری بر ارزش‌های انسانی است. پیام این عید بزرگ نیز همچون نوروز، بر صلح، همزیستی مسالمت‌آمیز و مهربانی استوار است.

مؤسسه فرهنگی اکو، به عنوان نهادی پیشرو در پاسداشت و معرفی میراث مشترک فرهنگی منطقه، فرارسیدن عید نوروز ۱۴۰۵ و عید سعید فطر را به تمامی ملت‌های کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی (اکو) شامل افغانستان، جمهوری آذربایجان، ایران، قزاقستان، قرقیزستان، پاکستان، تاجیکستان، ترکیه، ترکمنستان و ازبکستان صمیمانه تبریک و شادباش می‌گوید.

امید آن داریم که در سایه این اعیاد فرخنده، شادی و همدلی در سراسر منطقه اکو گسترش یافته و سال پیش رو، سرشار از برکت، کامیابی و صلح پایدار برای تمامی مردمان این سرزمین‌ها باشد.

مؤسسه فرهنگی اکو - بهار ۱۴۰۵

فصل اول

معرفی میراث فرهنگی ملموس و
ناملموس کشورهای عضو اکو

ماه رمضان در افغانستان، تقویت همبستگی اجتماعی

ماه رمضان در افغانستان، همانند سایر کشورهای مسلمان، اهمیت ویژه‌ای دارد و مردم این کشور با آداب و رسوم خاص خود به استقبال ماه مهمانی خدا می‌روند. مردم در این ماه بیشتر به عبادت، روزه‌داری و تلاوت قرآن مشغول‌اند و معمولاً فعالیت‌های کاری خود را کاهش می‌دهند تا زمان بیشتری برای عبادت و شب‌زنده‌داری داشته باشند.

رمضان در افغانستان نماد تقویت همبستگی اجتماعی، خیرات و کمک به نیازمندان است. حضور پررنگ مردم در مساجد، برگزاری مراسم شب‌های قدر، افطاری‌های دسته‌جمعی و سبقت‌گیری در نذر و صدقه، از ویژگی‌های فرهنگی و دینی این ماه در افغانستان به شمار می‌رود.

آداب و رسوم ویژه ماه رمضان در افغانستان

۱. غبارروبی مساجد

پیش از شروع ماه رمضان، مساجد و مکان‌های مذهبی در شهرها و روستاهای افغانستان پاکسازی می‌شوند. این سنت نماد آماده شدن برای ورود به ماه مبارک و پاک‌ی روح و مکان‌های عبادت است.

۲. تلاوت و ختم قرآن کریم

قرائت و ختم قرآن کریم از مهم‌ترین آداب رمضان در افغانستان است. برگزاری مسابقات قرائت قرآن و مراسم تواشیح برای پیامبر اسلام

در برخی مساجد، بخشی از فرهنگ رضانی این کشور است.

۳. نواختن دهل هنگام سحری

گروه‌هایی برای بیدار کردن مردم در سحرگاه با نواختن دهل اقدام می‌کنند و در روز عید فطر از سوی خانواده‌ها و مردم عیدی دریافت می‌کنند.

۴. افطار دسته‌جمعی و نذر افطاری

افطار در افغانستان اغلب به صورت دسته‌جمعی و بر دور سفره‌های گسترده برگزار می‌شود. مردم با نذر افطاری، به فقرا و روزه‌داران کمک می‌کنند و کودکان بسته‌های خرما در کوچه‌ها توزیع می‌کنند.

رقابت در دادن افطاری و نذر بیشتر، بخشی از رسوم فرهنگی رمضان است و نشان‌دهنده اهمیت خیرخواهی و سخاوت مردم افغان است.

۵. حضور گسترده در مساجد و محافل دینی

مساجد افغانستان مملو از نمازگزار است. مسلمانان شیعه و سنی با آداب متفاوت خود در نماز جماعت، تراویح، ذکر مناقب پیامبر و دعاهای شبانه شرکت می‌کنند.

۶. برگزاری شب‌های قدر

شیعیان شب‌های ۱۹، ۲۱ و ۲۳ رمضان را به عبادت و خیرات اختصاص می‌دهند، در حالی که پیروان اهل سنت معمولاً شب‌های ۲۷ و ۲۹ رمضان را احیا می‌کنند.

اعمال شب‌های قدر شامل تلاوت قرآن، دعا، انفاق و تلاش برای آمرزش گناهان است.

۷. کاهش زمان کاری و تغییر روال زندگی

با اهمیت عبادت و روزه، ساعت کاری در افغانستان در ماه رمضان کاهش می‌یابد و فعالیت‌های روزمره مطابق با زمان افطار و سحر تنظیم می‌شود.

غذاهای سنتی ماه رمضان در افغانستان

غذا در افغانستان ابرزاری فرهنگی و نماد خصلت‌ها، مهمان‌داری و زندگی خانوادگی مردم است و ماه رمضان زمان ویژه‌ای برای آشپزی سنتی و جشن گرفتن غذاهاست. برخی از غذاهای محبوب این ماه عبارتند از:

۱. قابلی پلو

مشهورترین غذای افغانستان که تقریباً همه کشورهای همسایه نیز با آن آشنا هستند.

۲. کیچری قوروت و آشک

از غذاهای سنتی ویژه رمضان که طرفداران زیادی دارد.

۳. آش

غذایی سنتی که در افغانستان و ایران پخته می‌شود و از غذاهای مقوی ماه رمضان است.

۴. منتو

نوعی غذای بخارپز که یکی از محبوب‌ترین خوراک‌های مردم افغانستان و آسیای میانه است.

۵. بولانی

غذایی لذیذ و محبوب که اغلب به همراه سبزیجات و گوشت طبخ می‌شود.

۶. زولبیا (جلبی) و چتنی (ترشی)

بخشی از لوازم ضروری سفره افطار و نشان‌دهنده تنوع و ذائقه غذایی مردم افغانستان است.

عید فطر در افغانستان

عید فطر پایان ماه رمضان را جشن می‌گیرد و در افغانستان سه روز برگزار می‌شود:

۱. نماز عید

نماز عید در مساجد یا میادین بزرگ برگزار می‌شود و جمع زیادی از مردم در آن شرکت می‌کنند.

۲. دید و بازدید و پذیرایی از میهمانان

خانواده‌ها با شیرینی‌های محلی، خشکبار و غذاهای ویژه عید از میهمانان پذیرایی می‌کنند. دید و بازدید در عید فطر در افغانستان نسبت به سایر اعیاد گسترده‌تر است.

۳. عیدی دادن به کودکان و جوانان

دریافت عیدی باعث تقویت پیوندهای خانوادگی و اجتماعی می‌شود.

۴. بازارها و خرید عید

در روزهای پایانی ماه رمضان، بازارها رونق ویژه‌ای دارند و مردم برای تهیه شیرینی، آجیل و مایحتاج عید به بازارها مراجعه می‌کنند.

آن اشاره شد.

۵. میله گل سرخ و دشت‌های لاله

نام «میله گل سرخ» برگرفته از روییدن لاله‌های سرخ خودرو در دشت‌های اطراف بلخ و مزار شریف است. مردم با حضور در دامان طبیعت و تماشای این لاله‌ها، آغاز بهار را گرمی می‌دارند؛ سنتی که بر اهمیت حفاظت از محیط زیست و پیوند انسان با خاک تأکید دارد.

نوروز در افغانستان؛ میله گل سرخ و برافراشتن ژنده سخی

در افغانستان، نوروز با نام «جشن نوسال» و «میله گل سرخ» شناخته می‌شود. این جشن که با تاریخ چند هزارساله این سرزمین گره خورده است، پیامی از نوزایی طبیعت و دوستی ملل منطقه را با خود به همراه دارد. کانون اصلی این جشن‌ها شهر باستانی مزار شریف است که در ایام نوروز، میزبان هزاران زائر و گردشگر از سراسر منطقه اکو می‌شود.

۱. آیین «ژنده بالا»؛ برافراشتن درفش علوی باشکوه‌ترین مراسم نوروز در افغانستان، آیین «ژنده بالا» در روضه شریف (مسجد کبود) مزار شریف است.

نماد قدرت و برکت: در نخستین روز سال، درفش بزرگی منسوب به حضرت علی (ع) با حضور مقامات و مردم طی مراسمی خاص برافراشته می‌شود. اعتقاد بر این است که اگر ژنده به راحتی برافراشته شود، سالی پربرکت در پیش خواهد بود. این درفش تا ۴۰ روز برافراشته می‌ماند که به آن «میله گل سرخ» می‌گویند.

۲. سفره هفت‌میوه؛ طعم شیرین بهار برخلاف سفره هفت‌سین، در افغانستان سنت «هفت‌میوه» رواج دارد که نمادی از برکت محصولات کشاورزی منطقه است:

ترکیب هفت‌میوه: این ترکیب خوش‌طعم شامل هفت نوع میوه خشک (کشمش، سنجد، پسته، فندق، قیسی، گردو و مغز بادام) است که از چند روز قبل در آب خیسانده می‌شوند تا شربتی گوارا برای پذیرایی از میهمانان نوروزی فراهم شود.

سمنک‌پزان: زنان افغانستانی شب اول نوروز را دور دیگ‌های بزرگ سمنک (سمنو) جمع می‌شوند و با خواندن ترانه‌های محلی مانند «سمنک در جوش، ما کفچه زنیم»، این خوراک بهاری را تهیه می‌کنند.

۳. خوان نوروزی؛ از قابلی‌پلو تا سبزی‌چلو در روز اول سال، سفره‌های مردم افغانستان با غذاهای نمادین تزیین می‌شود:

سبزی‌چلو با ماهی: پختن برنج سبز به نشانه خرمی طبیعت و ماهی به نشانه حیات، از سنت‌های نهار روز نوروز است.

کلوچه‌های نوروزی: انواع کلوچه‌های سنتی که با مهارت زنان افغان پخته می‌شوند، بخشی از پذیرایی گرم خانواده‌هاست.

۴. بازی‌های ملی و میله‌های نوروزی نوروز زمان احیای بازی‌های سنتی و پهلوانی است:

بزکشی: مسابقات هیجان‌انگیز «بزکشی» که نماد شجاعت و مهارت سوارکاران افغان است، در دشت‌های مزار شریف و کابل برگزار می‌شود و تماشاگران بسیاری را از سراسر منطقه به خود جذب می‌کند.

بادبادک‌بازی (کاغذپران): آسمان شهرهای افغانستان در بهار، صحنه پرواز بادبادک‌های رنگارنگی است که در شماره ۵۰ اکونامه نیز به عنوان یکی از میراث‌های فرهنگی افغانستان به

جمهوری آذربایجان

رمضان در جمهوری آذربایجان؛ میزبانی قفقاز از ماه ضیافت و معنویت

در جمهوری آذربایجان، ماه مبارک رمضان فراتر از یک آیین عبادی، نمادی از «وفاق ملی» و بازگشت به ریشه‌های اصیل فرهنگی پس از دهه‌ها محدودیت در دوران اتحاد جماهیر شوروی است. مردم این سرزمین با ترکیبی از شور و اشتیاق مذهبی و میهمان‌نوازی شهره‌ی قفقازی، به استقبال این ماه می‌روند.

۱. آیین نذری و مساوات؛ سفره‌های همبستگی

یکی از شاخص‌ترین ویژگی‌های رمضان در آذربایجان، برپایی سفره‌های بزرگ افطار عمومی است که به آن «سفره احسان» می‌گویند.

افطارهای جمعی: در شهرهایی نظیر باکو، گنجه و لنکران، نه تنها در مساجد بلکه در محله‌ها، سفره‌هایی پهن می‌شود که ثروتمند و فقیر در کنار هم می‌نشینند. این آیین تجلی مفهوم «مساوات» در فرهنگ آذربایجان است.

نذر نان: پخت نان‌های محلی و توزیع رایگان آن میان همسایگان در ساعات نزدیک به افطار، از سنت‌های رایج کوچه و بازارهای باکو است.

۲. خوان کرم آذربایجان؛ از «لوله کباب» تا «حلوا»

سفره‌های افطار در آذربایجان با ظرافت خاصی چیده می‌شوند و تنوع غذایی در آن خیره‌کننده است:

خرما و استکان‌های کمر باریک: افطار معمولاً با

خرما و چای داغ در استکان‌های معروف آذربایجانی آغاز می‌شود.

غذاهای اصلی: «دوش‌بره» (خوراکی ظریف از خمیر و گوشت)، «قورمه سبزی به سبک آذری» و انواع کباب‌ها (لوله کباب و تیکه کباب) زینت‌بخش سفره‌ها هستند.

دسرها: «حلوا شکی» و «باقلوای باکو» پای ثابت شب‌نشینی‌های بعد از افطار هستند که انرژی روزه‌داران را تجدید می‌کنند.

۳. شب‌های قدر و ارادت به مولا علی (ع)

با توجه به پیشینه مذهبی آذربایجان، شب‌های نوزدهم، بیست و یکم و بیست و سوم رمضان با شکوه خاصی برگزار می‌شود:

احیا در مساجد: مساجد تاریخی نظیر «تازه پیر» و «مسجد حیدر» در باکو مملو از جمعیت می‌شوند. مردم با قرائت قرآن و دعای جوشن کبیر، این شب‌ها را به سحر می‌رسانند.

تعزیه و سوگواری: آیین‌های سوگواری برای شهادت حضرت علی (ع) با مرثیه‌خوانی‌های سنتی به زبان ترکی آذربایجانی، فضای معنوی خاصی به شهرهای این کشور می‌بخشد.

۴. عید فطر؛ جشن «اورازا بایرامی»

عید فطر در جمهوری آذربایجان به عنوان یک

تعطیل رسمی دو روزه و با نام «اورازا بایرامی» (Oraza Bayramı) گرامی داشته می‌شود:

نماز عید: هزاران نفر از مردم در مساجد بزرگ کشور نماز عید را اقامه می‌کنند که نمادی از اتحاد پیروان مذاهب مختلف در این کشور است.

زیارت اهل قبور و صلح رحم: آذربایجانی‌ها معتقدند در روز عید فطر باید ابتدا به زیارت درگذشتگان رفت و سپس جشن را در کنار بزرگترهای فامیل ادامه داد.

۵. رمضان؛ ابزار دیپلماسی و صلح

دولت آذربایجان از ماه رمضان برای تقویت «دیپلماسی دینی» استفاده می‌کند. ضیافت‌های افطار رسمی که توسط «اداره مسلمانان قفقاز» برگزار می‌شود و در آن نمایندگان سایر ادیان (مسیحیان و یهودیان) حضور می‌یابند، نشان‌دهنده الگوی «تسامح و چندفرهنگی» (Multiculturalism) در این کشور است.

نوروز در جمهوری آذربایجان؛ رقص شعله‌ها و شکوفایی چهار عنصر طبیعت

در جمهوری آذربایجان، نوروز (Novruz Bayrami) یکی از بزرگترین و عزیزترین جشن‌های ملی است که نماد تجدید حیات، برکت و همبستگی محسوب می‌شود. آذربایجانی‌ها با آیین‌هایی که ریشه در باورهای کهن تمدن قفقاز و ایران باستان دارد، به استقبال بهار می‌روند. کانون این جشن‌ها، میدان باستانی «ایچری شهر» در باکو است که با حضور شخصیت‌های نمادین نوروزی، حال و هوایی جادویی به خود می‌گیرد.

۱. چهار چهارشنبه؛ پیش‌درآمدی بر حلول بهار یکی از ویژگی‌های منحصربه‌فرد نوروز در آذربایجان، جشن گرفتن چهار چهارشنبه پیش از نوروز است که هر کدام به یکی از عناصر چهارگانه طبیعت اختصاص دارد:

- سو چشنبه‌سی (چهارشنبه آب): نماد پاکی و تازگی.
  - اود چشنبه‌سی (چهارشنبه آتش): تجلیل از گرمای حیات‌بخش خورشید.
  - ییل چشنبه‌سی (چهارشنبه باد): نماد بیداری طبیعت.
  - تورپاق چشنبه‌سی (چهارشنبه خاک): آخرین چهارشنبه که نماد باروری و حیات دوباره زمین است و با پریدن از روی آتش و چیدن سفره‌های جشن همراه است.
۲. خوان نوروزی؛ سمنی و شیرینی‌های سنتی سفره نوروزی آذربایجان که به آن «خونچا» می‌گویند، مجموعه‌ای از نمادهای برکت است:
- سمنی (Semeni): سبزه گندم که با روبان قرمز تزیین شده و قلب سفره است، نماد رویش و کشاورزی محسوب می‌شود.
  - مثلث شیرین آذربایجان: سه شیرینی اصلی که هر کدام نمادی خاص هستند؛

- «شکردورا» (نماد ماه)، «پاخلوا» یا باقلوا (نماد ستارگان) و «شورتشورک» (نماد خورشید).
- تخم‌مرغ‌های رنگی: نماد حیات که در بازی‌های محلی نوروزی نیز جایگاهی ویژه دارند.
- ۳. شخصیت‌های نمادین؛ کوسا و کچل نوروز در آذربایجان با نمایش‌های خیابانی جان می‌گیرد. شخصیت‌های «کوسا» (کوسه - نماد زمستان) و «کچل» (نماد بهار) با اجرای نمایش‌های طنز و کمدی در میدانی شهر، نبرد نمادین سرما و گرما را به تصویر می‌کشند که در نهایت با پیروزی بهار و خنده مردم همراه است.
- ۴. آیین‌های ماندگار؛ از فال‌گوش تا شال‌اندازی
- پاپاق آتما (کلاه‌اندازی): کودکان کلاه‌های خود را پشت در همسایگان می‌گذارند و پنهان می‌شوند؛ صاحب‌خانه‌ها نیز کلاه‌ها را با شیرینی و تنقلات پر می‌کنند.
- قاپوپوسما (فال‌گوش): سنتی که در آن جوانان با نیت‌های خیر به سخنان همسایگان گوش می‌دهند تا از اولین کلماتی که می‌شنوند، فالی برای سال آینده خود بگیرند.
- ۵. برافراشتن آتش و جشن‌های خیابانی روشن کردن آتش در حیاط خانه‌ها و پریدن از روی آن، با اعتقاد به پاک شدن از بدی‌های سال گذشته، در سراسر آذربایجان اجرا می‌شود. در باکو، برافراشتن مشعل بزرگ نوروزی توسط شخصیت‌های افسانه‌ای، آغازگر جشنواره‌های موسیقی مقامی و رقص‌های ملی در کنار دریای مازندران است.

ایران

رمضان در ایران؛ ضیافت نور، هنر و رنگین‌کمان اقوام

ماه مبارک رمضان در جغرافیای پهناور ایران، فراتر از یک وظیفه شرعی، بخشی از هویت معنوی و میراث ناملموس ملل منطقه اکو است. ایران با برخورداری از تنوع قومی کم‌نظیر، مجموعه‌ای شگفت‌انگیز از آیین‌هایی را در خود جای داده که در عین «وحدت در معنویت»، «کثرتی در فرم و اجرا» دارند.

۱. استقبال و آمادگی: از کلوخ‌اندازان تا غبارروبی

ایرانیان با سنت کهن «کلوخ‌اندازان» در آخرین روزهای شعبان، با جشن و سرور به استقبال روزه‌داری می‌روند. همچنین غبارروبی مساجد و عطرافشانی منازل با گلاب ناب، نخستین گام معنوی برای ورود به این ماه است که در میان تمامی اقوام از فارس و ترک تا کرد و لر مشترک است.

۲. موسیقی آیینی و طنین سحرخوانی

ایران مهد موسیقی‌های مذهبی است که در رمضان به اوج می‌رسد. پیش از رواج ابزارهای مدرن، «سحرخوانان» بر پشت‌بام‌ها با آوازهای خوش، مردم را بیدار می‌کردند. این سنت در کنار نوای نقاره‌زنی در اماکن متبرکه، بخشی از میراث شنیداری ماندگار ایران در این ماه است.

۳. آیین‌های اختصاصی؛ جلوه فرهنگ بومی در بستر ایمان

تنوع قومی ایران، آیین‌های منحصر به فردی را

پدید آورده که هر یک زیبایی خاصی به این ماه می‌بخشد:

- اقوام عرب و آیین شاد «گرگیغان»: در خوزستان، شب نیمه رمضان (میلااد امام حسن مجتبی ع) کودکان با پوشیدن لباس‌های سنتی و سنگ‌زنان به در خانه‌ها می‌روند تا با خواندن سرودهای محلی، شیرینی و عیدی بگیرند؛ رسمی که شباهت ساختاری جالبی با آیین «یارمضان» ترکمن‌ها دارد.

- قوم ترکمن و شکوه «تراویح»: ترکمن‌ها در شمال ایران، رمضان را با عبادات طولانی و اقامه نماز تراویح سپری می‌کنند. آیین «یارمضان» در شب‌های میانی ماه و دوختن «کیسه‌های برکت» در شب بیست و هفتم، از ظرافت‌های فرهنگی این قوم نجیب است.

- قوم کرد و نغمات عرفانی «مرحبا و الوداع»: در کردستان، رمضان با موسیقی دف‌نوازی گره خورده است. طنین آوازهای «مرحبا» در نیمه اول ماه و آواهای حزین «الوداع» در نیمه دوم، فضای شهرها را سرشار از عرفان می‌کند.

- اقوام آذری و سنت «قاباخلاما»: آذری‌ها با سنت «پیش‌واز» به استقبال ماه می‌روند. آیین «دوختن پیراهن مراد» در مساجد و پخت نان‌های زنجبیلی (چورک)، از رسوم شاخص این مرز و بوم است.

- قوم بلوچ و سنت «تباک»: در شرق ایران، بلوچ‌ها با اجرای آیین «تباک» (نذری دادن خوراک‌های سنتی به همسایگان) و برگزاری

نمازهای پرجمعیت، همبستگی اجتماعی خود را تقویت می‌کنند.

- مناطق مرکزی و «هوم‌بابایی»: در کاشان و اصفهان، آیین آوازخوانی نوجوانان با مضامین حماسی و مذهبی، شور و حال خاصی به شب‌های رمضان می‌بخشد.

۴. سفره افطار؛ تلاقی ذائقه و همدلی

سفره ایرانی در این ماه، نمایشگاه تنوع غذایی است؛ از آش رشته و شله‌زرد در مرکز تا رشته خوشکار در شمال، حلواي شکی در غرب و ارده و خرماي ناب در جنوب. زولبیا و بامیه نیز به عنوان امضای مشترک این سفره‌ها، کام روزه‌داران را در تمام نقاط کشور شیرین می‌کند.

۵. لیالی قدر و عید فطر: تجلی اخلاص و پاداش

شب‌های قدر، کانون معنویت در ایران است که با آیین «قرآن به سر گرفتن» در مساجد تاریخی سراسر کشور برگزار می‌شود. پایان این ماه نیز با عید فطر، صله رحم و زیارت اهل قبور، به عنوان جشن پیروزی بر نفس گرامی داشته می‌شود.

نتیجه‌گیری

ایران در ماه رمضان نشان می‌دهد که چگونه یک حقیقت واحد معنوی می‌تواند در قالب‌های متنوع قومی، جلوه‌هایی هنرمندانه و انسانی بیابد. این رنگین‌کمان فرهنگی، شکوه تمدن خاورزمین را در پهنه سازمان همکاری اقتصادی (اکو) دوچندان می‌سازد.

نقد یا کتاب از سوی بزرگترها به کوچکترها داده می‌شود، شیرین‌ترین بخش نوروز برای کودکان است.

سیزده‌بدر (روز طبیعت): پایان‌بخش جشن‌های نوروزی، حضور همگانی مردم در آغوش طبیعت است تا با گره زدن سبزه، آرزوهای خود را به زمین و زمان بسپارند.

سرکه: نماد صبر و تسلیم.

سماق: نماد صبر و طلوع خورشید.
در کنار این‌ها، آینه و قرآن (نشانه روشنایی و معنویت) و دیوان حافظ (نشانه تفأل به نیکی) زینت‌بخش سفره ایرانیان است.

۳. نوروز در میان اقوام ایرانی؛ وحدت در کثرت
تنوع قومی ایران، به نوروز رنگ‌وبویی بی‌نظیر بخشیده است:

نوروز در میان گُردها: روشن کردن آتش‌های بزرگ بر فراز کوه‌ها و رقص‌های دسته‌جمعی (هلپرکه)، باشکوه‌ترین جلوه نوروز در کردستان است که ریشه در اسطوره‌های کهن دارد.

نوروز در آذربایجان: آیین‌های «تکم‌گردانی» و «بایرام پایی» (هدیه نوروزی برای نوعروسان) از رسوم زنده‌ی مناطق آذری‌نشین است.

نوروز در میان ترکمن‌ها: برگزاری مسابقات اسب‌سواری و کشتی سنتی، در کنار پختن غذاهای محلی نظیر «نوروز کجه»، از آداب خاص این قوم نجیب است.

نوروز در جنوب: صیادان و ساحل‌نشینان خلیج فارس با آیین‌هایی همچون «نوروز صیاد»، پیوند میان دریا و بهار را جشن می‌گیرند.

۴. آیین‌های اجتماعی؛ از صلهرحم تا سیزده‌بدر
دید و بازدید: اولین دقایق پس از تحویل سال، با دیدار از بزرگترهای فامیل آغاز می‌شود که نشان‌دهنده احترام عمیق به نهاد خانواده در فرهنگ ایرانی است.

عیدی دادن: سنت «عیدی» که غالباً به صورت

نوروز در ایران؛ ضیافت زمین و زمان در گهواره تمدن

نوروز در ایران تنها یک تغییر تقویمی نیست؛ بلکه عالی‌ترین تجلی فرهنگ ملی و پیوند انسان با طبیعت است. این جشن کهن که با «اعتدال بهاری» آغاز می‌شود، در سراسر جغرافیای ایران از کرانه‌های خزر تا سواحل خلیج فارس، با آدابی برگزار می‌شود که پیام‌آور صلح، بخشش و نوزایی است.

۱. آیین‌های پیشواز؛ از خانه‌تکانی تا قدم‌های حاجی فیروز
ایرانیان هفته‌ها پیش از فرارسیدن بهار، با آیین «خانه‌تکانی» به استقبال نوروز می‌روند که نمادی از زدودن غبار رخوت و بدی‌ها از زندگی است. در روزهای پایانی سال، حضور «عمو نوروز» و «حاجی فیروز» در کوچه‌ها با دایره‌زنگی و آوازهای سنتی، مزده‌دهنده پایان زمستان و فرارسیدن روزی نو است.

۲. سفره هفت‌سین؛ پیوند حکمت و طبیعت
چیدن سفره «هفت‌سین»، مهم‌ترین نماد نوروز در خانه هر ایرانی است. هر یک از اجزای این سفره، نمادی از یک ارزش تمدنی است:

سمنو: نماد قدرت و برکت زمین.

سنجد: نماد سنجیدگی و عشق.

سیب: نماد سلامت و زیبایی.

سیر: نماد قناعت و تندرستی.

سبزه: نماد نوزایی و حیات دوباره.

قزاقستان

رمضان در قزاقستان؛ پیوند معنویت اسلامی با سنن عشایری استپ

در بزرگترین کشور محصور در خشکی جهان، ماه رمضان تجلی‌گر بازگشت به ارزش‌های معنوی و احیای سنت‌های کهن استپ است. قزاقستان با ترکیبی از مدرنیته و اصالت عشایری، رضانی متفاوت را تجربه می‌کند که در آن همبستگی اجتماعی و احترام به بزرگترها حرف اول را می‌زند.

۱. آیین «جارامازان» (Jaramazan)؛ طنین آواز در پهنه استپ

یکی از زیباترین اشتراکات فرهنگی قزاقستان با سایر ملل منطقه اکو (به ویژه ترکمنستان)، آیین «جارامازان» است.

در این سنت، گروه‌هایی از جوانان و کودکان با نواختن سازهای باستانی قزاقی (نظیر دومبرا)، به در خانه‌ها می‌روند و با خواندن اشعاری در ستایش ماه رمضان، برای اهل خانه آرزوی برکت و سلامتی می‌کنند. این آواها که ریشه در تاریخ شفاهی قزاق‌ها دارد، نمادی از شادی برای فرا رسیدن ماه ضیافت الهی است.

۲. سفره افطار؛ میهمان‌نوازی به سبک قزاقی

سفره‌های افطار در قزاقستان با تکیه بر محصولات دامی و نان‌های سنتی چیده می‌شوند:

بائورساک (Boursak): نان‌های گرد و کوچک سرخ شده که در تمام مراسم‌های آیینی قزاقستان

حضور دارد و عطر آن در کوچه‌های آستانه و آلماتی می‌پیچد.

گوشت و لبنیات: «بش‌بارماق» (خوراک سنتی قزاقی) و نوشیدنی‌های لبنی مانند «کومیس» و «شوبات» برای بازگرداندن انرژی به روزه‌داران جایگاه ویژه‌ای دارند.

افطارهای عمومی: در مساجد بزرگ و حتی در نزدیکی مناطق توریستی نظیر دریاچه کایندی، سفره‌های احسان بزرگی برای مسافران و نیازمندان پهن می‌شود.

۳. معنویت در دل معماری و طبیعت

قزاق‌ها در شب‌های قدر (Kadir Tunı) مساجد را با شکوهی خاص پر می‌کنند. از مساجد مدرن آستانه تا مناطق تاریخی، مردم برای نیایش گرد هم می‌آیند. این روح معنوی حتی در میان شکارچیان با عقاب طلایی در کوهستان‌ها نیز جاری است؛ جایی که آن‌ها پیش از طلوع آفتاب و در زمان سحر، به نیایش پرداخته و سپس روزه خود را آغاز می‌کنند.

۴. عید فطر (Ait)؛ جشن ملی و صلح

عید فطر در قزاقستان که با نام «آیت» شناخته می‌شود، زمان برگزاری مسابقات سنتی و اسب‌سواری است. مردم با پوشیدن لباس‌های ملی سوزن‌دوزی شده، به دیدار یکدیگر می‌روند و

با گفتن عبارت «آیت قابول بولسین» (عید شما قبول باشد)، این روز را جشن می‌گیرند.

نوروز در قزاقستان؛ بیداری استپ و ضیافت «نوروز کوژه»

در جمهوری قزاقستان، نوروز با نام «اولوس تونگی» (اولین روز سال) شناخته می‌شود. برای قزاق‌ها، این جشن زمان اعتدال بهاری و لحظه‌ای است که «سنگ آبی» سمرقند ذوب می‌شود و زمین نفس می‌کشد. نوروز در این سرزمین، تلاقی شکوه اسب‌سواری‌های حماسی و آرامش سفره‌های پربرکت عشایری است.

۱. آیین «نوروز کوژه»؛ هفت طعم برکت قلب تپنده سفره نوروزی در قزاقستان، غذایی نمادین به نام «نوروز کوژه» است.

فلسفه عدد هفت: این سوپ غلیظ و سنتی حتماً باید از هفت ماده اصلی (آب، گوشت، نمک، روغن، آرد، غلات و شیر) تهیه شود که هر کدام نمادی از هفت ارزش انسانی نظیر شادی، موفقیت، خرد، سلامتی، برکت، پناه الهی و سرعت (چابکی) هستند. خوردن این غذا در نوروز به معنای تضمین فراوانی در تمام طول سال است.

۲. «آیتیس»؛ نبرد شاعرانه با طنین دومبرا نوروز زمان احیای ادبیات شفاهی قزاقستان است. آیین «آیتیس»، مسابقه‌ای میان دو شاعر بداهه‌سرا (آکین) است که با نواختن ساز دومبرا، در حضور مردم با هم مشاعره و مناظره می‌کنند. این اشعار غالباً با درون‌مایه‌های اخلاقی، طنز و ستایش بهار همراه است که پیوند هنر و خرد را نشان می‌دهد.

۳. بازی‌های حماسی و ملی نوروز در قزاقستان بدون مسابقات ورزشی سنتی کامل نمی‌شود:

کوکپار (Kokpar): نمایش خیره‌کننده اسب‌سواری و مهارت که ریشه در تاریخ پهلوانی استپ دارد.

آلتی‌باکان (Altybakan): تاب‌های بزرگی که در میداین شهرها و روستاها برپا می‌شود. جوانان با سوار شدن بر این تاب‌ها و خواندن سرودهای ملی، فضایی شاد و اجتماعی ایجاد می‌کنند که نماد دوستی و صمیمیت است.

۴. آیین‌های همبستگی: از میهمان‌نوازی تا بخشش

در ایام نوروز، قزاق‌ها معتقدند باید درهای خانه را به روی هر میهمانی گشود. آن‌ها به دیدن هفت خانه می‌روند و هفت میهمان را دعوت می‌کنند. همچنین سنت «بازارلیک» (هدیه دادن) و عیادت از سالمندان، از ارکان اصلی نوروز در این کشور است.

۵. عید پاکی و درختکاری

قزاقستان در روز اول نوروز، سنت «تازا بلاک» (پاکسازی چشمه‌ها) را اجرا می‌کند. مردم با پاکسازی جویبارها و کاشتن نهال، احترام خود را به طبیعت نشان می‌دهند. این آیین با پیام‌های زیست‌محیطی روز جهانی زمین که در شماره‌های قبل به آن اشاره شد، همخوانی کامل دارد.

قرقیزستان

رمضان در قرقیزستان؛ طنین ایمان در کوهستان‌های تیان‌شان

در جمهوری قرقیزستان، ماه مبارک رمضان پیوندی ناگسستنی با مفاهیم «خانواده»، «اطعام» و «احیای سنت‌های شفاهی» دارد. مردم این سرزمین که میراث‌دار تمدن کوچ‌نشینی هستند، رمضان را فرصتی برای پاکسازی روح و تحکیم روابط همسایگی می‌دانند.

۱. آیین «جارامازان» (Jaramazan)؛ میراث شفاهی قرقیز

مانند سایر ملل ترک‌تبار منطقه، در قرقیزستان نیز سنت «جارامازان» زنده‌ترین بخش رمضان است.

تفاوت محلی: در قرقیزستان، این آیین معمولاً توسط کودکان و نوجوانان از شب اول ماه آغاز می‌شود. آن‌ها در گروه‌های چند نفره به در خانه‌ها می‌روند و با خواندن اشعار آیینی که مژده‌دهنده خیر و برکت ماه رمضان است، از صاحب‌خانه هدیه (شیرینی، پول یا غذا) می‌گیرند. قرقیزها معتقدند خانه بدون نوای جارامازان در رمضان، بی‌برکت است.

۲. سفره‌های افطار و نان‌های آیینی

میهمان‌نوازی قرقیزی در رمضان به اوج خود می‌رسد. سفره‌های افطار در این کشور با محصولات دامی و غلات تزیین می‌شود:

نان بورسوک (Boorsok): تکه‌های کوچک خمیر

سرخ‌شده که نماد سفره‌های قرقیزی است. عطر بورسوک در آستانه افطار تمام محله‌های بیشکک و اوش را پر می‌کند.

خوراک‌های سنتی: «بش‌بارماق» (غذای ملی شامل گوشت و رشته) و «پلو قرقیزی» از اصلی‌ترین غذاهای افطار هستند.

نوشیدنی‌های سنتی: استفاده از «ماکسیم» (نوشیدنی تهیه شده از غلات) و «چالاپ» برای رفع تشنگی در فاصله افطار تا سحر بسیار رایج است.

۳. معنویت در مساجد و آیین شب قدر

مساجد قرقیزستان به‌ویژه مسجد مرکزی بیشکک و مساجد تاریخی شهر اوش، در شب‌های رمضان شاهد حضور پرشور جوانان هستند.

نماز تراویح: قرقیزها به اقامه نماز تراویح اهمیت زیادی می‌دهند و این نماز اغلب با ختم کامل قرآن همراه است.

کادیر تونی (Kadyr Tuni): شب قدر در قرقیزستان با نام «کادیر تونی» شناخته می‌شود. مردم بر این باورند که در این شب باید بیدار ماند و با دعا و نیایش، سرنوشت سال پیش‌رو را رقم زد. در این شب، خانه‌ها روشن می‌مانند و سفره‌های ویژه‌ای برای میهمانان ناخوانده پهن می‌شود.

۴. عید فطر (Orozo Ait)؛ جشن بزرگ ملی
پایان رمضان در قرقیزستان با نام «اوروزو آیت»، یک تعطیل رسمی و جشن ملی است.

نماز عید در میدان اصلی: در میدان‌های بزرگ شهرها (مانند میدان آلا-تو در بیشکک)، هزاران نفر برای اقامه نماز عید گردهم می‌آیند که منظره‌ای باشکوه از اتحاد اسلامی را به نمایش می‌گذارد.

صله رحم: مردم با لباس‌های نو به دیدار بزرگترها می‌روند و کودکان از همسایگان شیرینی می‌گیرند.

نوروز در قرقیزستان؛ نیایش بهار در آغوش تیان‌شان

در جمهوری قرقیزستان، نوروز فراتر از یک جشن تقویمی، به عنوان «جشن ملی بیداری» گرامی داشته می‌شود. قرقیزها با اعتقاد به اینکه در روز اول بهار، برکت از آسمان به زمین نازل می‌شود، این روز را با آیین‌هایی برگزار می‌کنند که ترکیبی از شکرگزاری، بازی‌های حماسی و پخت خوراک‌های آیینی است.

۱. آیین «سومولوک» (Sumolok)؛ معجزه جوانه‌های گندم
مهم‌ترین نماد نوروز در قرقیزستان، پختن «سومولوک» (سمنو) است.

آیین دسته‌جمعی: زنان محله از شب قبل دور دیگ‌های بزرگ جمع می‌شوند و با خواندن سرودها و دعاهای خیر، جوانه‌های گندم را می‌پزند. قرقیزها معتقدند اگر هنگام به هم زدن دیگ، سنگریزه‌های کف دیگ را پیدا کنند، آرزوهایشان برآورده می‌شود. تقسیم سومولوک میان همسایگان، نماد اصلی تقسیم شادی و برکت است.

۲. «آلاش» (Alash)؛ آیین دود کردن گیاهان کوهی
یکی از سنن منحصر به فرد قرقیزستان در صبح نوروز، آیین «آلاش» است. مردم با دود کردن گیاهانی چون «ارس» (در قرقیزی: Archa)، منازل و احشام خود را از بدی‌ها پاک می‌کنند. آن‌ها با تکرار عباراتی نظیر «آلاش، آلاش، هرچه بدی است برود»، به استقبال سالی پاک و پر از سلامتی می‌روند.

۳. مسابقات حماسی؛ بزکشی و کشتی پهلوانی

نوروز در قرقیزستان، زمان نمایش قدرت و مهارت سوارکاران است:

اوولاک تارتیش (Ulak Tartysh): مسابقه بزکشی که با شور و هیجانی وصف‌ناپذیر در دشت‌های سبز برگزار می‌شود. این بازی نه تنها یک ورزش، بلکه بخشی از هویت تاریخی مردم قرقیز است.

کشتی ملی: مسابقات کشتی سنتی میان جوانان در حضور بزرگان (آقسقال‌ها)، از دیگر بخش‌های جدایی‌ناپذیر جشن‌های نوروزی در قرقیزستان است.

۴. سفره نوروزی و احترام به «آقسقال‌ها»
در روز نوروز، سفره‌های قرقیزی با خوراک‌هایی چون «بش‌بارماق» و «بورسوک» (نان‌های روغنی کوچک) رنگین می‌شود. یکی از زیباترین سنت‌ها، حضور جوانان در خانه پیران محله (آقسقال‌ها) است تا با گرفتن دعای خیر از آن‌ها، سال خود را با برکت معنوی آغاز کنند.

۵. همبستگی در میادین بزرگ
در بیشکک، پایتخت قرقیزستان، میدان اصلی شهر (آلا-تو) شاهد نمایش‌های فولکلور، رقص‌های ملی و بازارهای صنایع‌دستی است. هنرمندان با پوشیدن لباس‌های سنتی و استفاده از کلاه‌های نمادی «کلپک»، میراث بصری قرقیزستان را به گردشگران منطقه اکو معرفی می‌کنند.

پاکستان

اوج هیجان در پاکستان، شب رویت هلال ماه شوال است که به آن «چاند رات» (شب ماه) می‌گویند.

تفاوت فرهنگی: در این شب، بازارها تا سحر باز هستند. زنان و دختران برای خرید لباس‌های رنگارنگ و انجام «حنابندان» (نقش‌اندازی با حنا روی دست‌ها) به بازارها هجوم می‌برند. این شب در پاکستان دست‌کمی از خود روز عید ندارد و سرشار از شادی و تکاپو است.

۵. عید فطر؛ «شیر خرما» و صله رحم
عید فطر در پاکستان به «میتھی عید» (عید شیرین) معروف است.

خوراک نمادین: غذای مخصوص این روز «شیر خرما» است که با شیر، خرما، خشکبار و ورمیشل تهیه می‌شود و اولین چیزی است که بعد از نماز عید در هر خانه‌ای سرو می‌شود.

رمضان در پاکستان؛ طنین معنویت و ضیافت سخاوت در شبه‌قاره

در جمهوری اسلامی پاکستان، ماه مبارک رمضان با عنوان «رمضان شریف» شناخته می‌شود و تمام ابعاد زندگی اجتماعی، از کلان‌شهرهای پرهیاهو نظیر کراچی و لاهور تا روستاهای آرام دره هونزا را تحت تأثیر قرار می‌دهد. رمضان در این کشور، تجلی‌گاه ایمان مخلصانه، خیرات گسترده و پیوندهای عمیق خانوادگی است.

۱. سحری و افطار؛ سفره‌های پربرکت شبه‌قاره فرهنگ غذایی پاکستان در رمضان، یکی از جذاب‌ترین بخش‌های میراث ناملموس این کشور است:

سفره‌های سحری: مردم پاکستان اهمیت زیادی به سحری می‌دهند. غذاهای مقوی مانند «پاراتا» (نان روغنی لایه‌ای)، «خجلا و پهنی» (شیرینی‌های مخصوص سحر که با شیر مصرف می‌شوند) و انواع املت‌ها پای ثابت این وعده هستند.

ضیافت افطار: لحظه افطار در پاکستان با صدای اذان و شلیک توپ در برخی شهرها آغاز می‌شود. «سمبوسه»، «پاکورا» (سبزیجات سوخاری با آرد نخود)، «فروت چت» (سالاد میوه ادویه‌دار) و نوشیدنی محبوب «روح‌افزا»، اجزای جدایی‌ناپذیر سفره‌های افطار هستند.

۲. آیین‌های اجتماعی و سنت «سفره‌های خیابانی»

پاکستان احتمالاً یکی از پیشروترین کشورهای جهان در زمینه خیرات جمعی در رمضان است.

افطارهای عمومی: در تمامی خیابان‌های اصلی، خیرین سفره‌های طویلی به نام «دستارخوان» پهن می‌کنند که در آن هر رهگذر یا فرد نیازمندی می‌تواند در کنار دیگران افطار کند. این صحنه‌ها زیباترین جلوه برابر و برادری اسلامی در منطقه اکو را به تصویر می‌کشند.

۳. معنویت عرفانی؛ شب‌های قوالی و تراویح روح مذهبی پاکستان در شب‌های رمضان با موسیقی عرفانی و نیایش گره می‌خورد:

نماز تراویح و اعتکاف: مساجد بزرگی چون مسجد فیصل در اسلام‌آباد و مسجد پادشاهی در لاهور، شاهد حضور میلیونی مردم برای تراویح هستند. در دهه آخر ماه، سنت «اعتکاف» با استقبال بی‌نظیر برگزار می‌شود.

طنین قوالی: اگرچه رمضان ماه خودسازی است، اما اشعار عرفانی و نعت‌خوانی‌های مذهبی در قالب «قوالی» (بدون سازهای ضربی تند) در محافل دینی و خانوادگی شنیده می‌شود که فضایی ملکوتی ایجاد می‌کند.

۴. آیین «چاند رات» (Chaand Raat)؛ شب عید و شور اشتیاق

نوروز در پاکستان؛ از قله‌های هیمالیا تا دشت‌های مکران

در جمهوری اسلامی پاکستان، نوروز جشنی است که با نام‌های «نوروز» یا «جشن بهاران» شناخته می‌شود. اگرچه این آیین در سراسر کشور با استقبال از فصل گل‌ها گرمی داشته می‌شود، اما کانون اصلی آن در مناطق شمالی (گلگت-بلتستان و دره هونزا) و ایالت بلوچستان است؛ جایی که نوروز پیوندی ناگسستنی با هویت تاریخی و مذهبی مردم دارد.

۱. نوروز در دره هونزا و بلتستان؛ بام جهان سبز می‌شود

در شمال پاکستان، نوروز مهم‌ترین جشن سالانه است. مردم این منطقه که ریشه‌های عمیق زبانی و فرهنگی با تمدن فارسی دارند، بهار را با آدابی خاص آغاز می‌کنند:

تخم‌مرغ‌بازی: مسابقات تخم‌مرغ‌های رنگی در فضای باز، محبوب‌ترین سرگرمی نوروزی میان کودکان و بزرگسالان در بلتستان است.

آیین کشاورزی: در روز اول نوروز، بزرگان محلی طی مراسمی نمادین با جفت‌کردن گاوها و شخم زدن نخستین شیار زمین، فصل کشت و کار را با دعا برای برکت آغاز می‌کنند.

۲. خوان نوروزی و خوراک‌های بهاری
سفره‌های نوروزی در پاکستان با تمرکز بر محصولات محلی چیده می‌شوند:

غذاهای مخصوص: در شمال، غذایی به نام «ماموتو» (نوعی دلمه محلی) و انواع پلوهای تزیین شده با مغزها سرو می‌شود.

شیرینی‌جات: توزیع شیرینی و خشکبار میان همسایگان به نشانه دوستی، از سنت‌های رایج این روزهاست.

۳. چوگان؛ میراث پهلوانی در قلب کوهستان
یکی از هیجان‌انگیزترین بخش‌های نوروز در شمال پاکستان، برگزاری مسابقات «چوگان» (Polo) است. این بازی که ریشه در ایران باستان دارد، در زمین‌های مرتفع کوهستانی با موسیقی زنده محلی برگزار می‌شود و هزاران نفر را از دره‌های دوردست به تماشا می‌کشاند.

۴. نوروز در بلوچستان؛ آیین‌های همبستگی
در ایالت بلوچستان، نوروز با نام «نوروز مراد» شناخته می‌شود. بلوچ‌ها با برپایی میله‌های (جشن‌های) محلی و اجرای رقص‌های سنتی «چاپ»، آغاز بهار را جشن می‌گیرند. در این منطقه، نوروز فرصتی برای آشتی‌کنان و تحکیم پیوندهای طایفه‌ای است.

۵. گل‌پاشی و نظافت عمومی
مانند دیگر کشورهای حوزه اکو، سنت خانه‌تکانی در پاکستان نیز با جدیت دنبال می‌شود. مردم خانه‌های خود را با گل‌های تازه (به‌ویژه یاس و رز) تزیین می‌کنند و با پوشیدن لباس‌های نو به دید و بازدید یکدیگر می‌روند.

تاجیکستان

۴. عید فطر؛ «عید کلان» و جشن کودکان عید فطر در تاجیکستان با شکوه فراوان برگزار می‌شود و تعطیل رسمی است:

نماز عید: مردان با پوشیدن لباس‌های سنتی نظیر «جامه» و «تراش» (کلاه مخصوص) در نماز عید شرکت می‌کنند.

«عیدگردک»: در روز عید، کودکان به خانه تمام نزدیکان و همسایگان می‌روند و عیدی می‌گیرند. این سنت باعث می‌شود که فضای شهرها در روز عید کاملاً متعلق به کودکان و شادی آن‌ها باشد.

زیارت آرامگاه‌ها: رفتن به مزار بزرگان و گذشتگان، از جمله آرامگاه رودکی در پنج‌رود، در روزهای عید از سنت‌های همیشگی است.

رمضان در تاجیکستان؛ تجلی فرهنگ فارسی و همدلی در سرزمین فیروزه‌ها

در جمهوری تاجیکستان، ماه مبارک رمضان با نام «ماه شریف» گرامی داشته می‌شود. مردم تاجیکستان که به میهمان‌نوازی و حفظ سنت‌های اصیل مشهورند، در این ماه فضایی آکنده از معنویت و همبستگی اجتماعی را خلق می‌کنند. رمضان در این کشور، فرصتی برای بازگشت به ارزش‌های اخلاقی و تقویت پیوندهای خانوادگی است.

۱. آیین «رب‌من‌گویی» (Rab-man-guyi)؛ ترانه‌های کودکانه بر درگاه خانه‌ها یکی از زنده‌ترین و زیباترین آیین‌های رمضان در تاجیکستان که شباهت زیادی به «پارمضان» ترکمن‌ها و «هوم‌بابایی» ایران دارد، سنت «رب‌من‌گویی» است.

اجرای آیین: پس از افطار، کودکان و نوجوانان تاجیک در گروه‌های چند نفره به در خانه‌های همسایگان می‌روند و با خواندن اشعاری موزون در ستایش خداوند و طلب برکت برای صاحب‌خانه، نغمه‌سرایی می‌کنند. صاحب‌خانه‌ها نیز با گشاده‌رویی به آن‌ها شیرینی، خشکبار یا مبلغی پول هدیه می‌دهند. این رسم باعث ایجاد شور و نشاطی خاص در محله‌ها می‌شود.

۲. سفره‌های افطار و نان‌های آیینی تاجیک سفره افطار در تاجیکستان که به آن «دسترخوان» می‌گویند، بسیار رنگین و پربرکت است:

غذاهای اصلی: «نشالا» (نوعی شیرینی کف‌مانند مخصوص رمضان)، «شوربای تاجیکی» و «پلو» (که پادشاه غذاهای تاجیک است) زینت‌بخش سفره‌ها هستند.

نان‌های سنتی: انواع نان‌های محلی نظیر «فتیر» و «قلمه» که در تنورهای سنتی پخته می‌شوند، در این ماه جایگاهی ویژه دارند.

نوشیدنی‌ها: مصرف چای سبز و انواع دمنوش‌های گیاهی برای رفع تشنگی پس از روزه‌داری بسیار مرسوم است.

۳. معنویت و نیایش در مساجد تاریخی مساجد بزرگ تاجیکستان، از جمله مسجد جامع دوشنبه، در شب‌های رمضان شاهد حضور پرشور مؤمنان است:

نماز تراویح و ختم قرآن: تاجیک‌ها اهمیت بسیاری به نماز تراویح می‌دهند و حافظان قرآن در طول این ماه، آیات الهی را با لحنی خوش قرائت می‌کنند.

شب‌های قدر: در شب‌های قدر، مردم تا سحر به دعا و تلاوت قرآن می‌پردازند. در این شب‌ها، رسم است که مردم برای یکدیگر «حلو» و نان‌های مخصوص می‌برند و به عیادت بیماران و سالخورده‌گان می‌روند.

نیز در برخی مناطق تاجیکستان همچنان حفظ شده است.

نمادهای هفت‌شین: این سفره شامل هفت ماده است که با حرف «ش» آغاز می‌شوند: شهد (عسل)، شیر، شراب (آب انگور یا نوشیدنی سنتی)، شکر، شمع، شمشاد و شانه. هر یک از این‌ها نمادی از روشنایی، شیرینی زندگی و پاکیزگی هستند.

نوروز در تاجیکستان؛ خجسته جشن باستانی در دیار رودکی

در جمهوری تاجیکستان، نوروز را با نام «خیدیر ایام» (جشن بزرگ) نیز می‌شناسند. تاجیکستان کشوری است که در آن نوروز با ظریف‌ترین سنت‌های پارسی و آیین‌های کوهستان نشینان پامیر ترکیب شده است. برای مردم این سرزمین، نوروز تنها آغاز سال نو نیست، بلکه بازگشت به ریشه‌های اصیل تمدنی و فرهنگی است.

۱. آیین «گل‌گردانی»: مژده‌دهندگان بهار پیش از فرارسیدن روز اول نوروز، آیین «گل‌گردانی» در روستاها و شهرهای تاجیکستان طنین‌انداز می‌شود.

مژده‌رسانی: کودکان و جوانان با در دست داشتن گل‌های خودروی بهاری (مانند گل بهمن یا سیاه‌گوش)، به در خانه‌ها می‌روند و با خواندن اشعار و ترانه‌های محلی، مژده آمدن بهار را به صاحب‌خانه‌ها می‌دهند. این رسم شباهت زیادی به آیین «گل‌گردانی» در مناطق شرقی ایران دارد.

۲. سمنک‌پزان؛ شب‌زنده‌داری مستانه در تاجیکستان، پختن «سمنک» (سمنو) اصلی‌ترین آیین جمعی زنان است.

سرودهای نوروزی: زنان تاجیک هنگام به هم زدن دیگ‌های بزرگ سمنک، ترانه‌های محلی مشهوری مانند «سمنک در جوش، ما کفچه زنیم» را به صورت دست‌جمعی می‌خوانند. آن‌ها معتقدند سمنک باید با نیت‌های پاک و دعا برای صلح و برکت پخته شود.

۳. سفره هفت‌سین و هفت‌شین در کنار سفره «هفت‌سین» که در سال‌های اخیر بسیار رواج یافته، سنت باستانی «هفت‌شین»

۴. مسابقات پهلوانی و «بزکشی» نوروز در تاجیکستان زمان نمایش قدرت و دلیری است.

گوشتین‌گیری (کشتی محلی): مسابقات بزرگ کشتی سنتی با حضور هزاران تماشاگر برگزار می‌شود که قهرمانان آن از احترام ویژه‌ای برخوردارند.

بزکشی: این ورزش حماسی که در دشت‌های تاجیکستان برگزار می‌شود، شور و هیجان نوروزی را به اوج می‌رساند و یادآور تاریخ سوارکاری در آسیای مرکزی است.

۵. خجسته جشن در «ایام نوروزگاه» در پایتخت، شهر دوشنبه، مجتمع بزرگ «نوروزگاه» کانون اصلی جشن‌هاست. در این مکان، نمایش‌های هنری، رقص‌های ملی با لباس‌های زیبای «اطلس» و «ادرس»، و نمایشگاه‌های صنایع‌دستی برپا می‌شود. زنان تاجیک با پوشیدن لباس‌های سوزن‌دوزی شده (گل‌دوزی)، جلوه‌ای خیره‌کننده از هنر دستی منطقه اکو را به نمایش می‌گذارند.

ت ر ک ی ی ر

۴. فعالیتهای اجتماعی و «خیمه‌های افطار» شهرداری‌ها و انجمن‌های خیریه در سراسر ترکیه، خیمه‌های بزرگی برای افطار عمومی برپا می‌کنند. در این خیمه‌ها، هزاران نفر از اقشار مختلف در کنار هم می‌نشینند که نمادی از برابری و همبستگی اجتماعی است. همچنین نمایش‌های سنتی مانند «قره‌گوز و هاجی‌وات» (خیمه‌شب‌بازی سنتی) در میادین شهر برای سرگرمی کودکان و بزرگسالان برگزار می‌شود.

۵. عید فطر؛ «شکر بایرامی» (Şeker Bayramı) عید فطر در ترکیه به «عید شکر» معروف است:

تأکید بر شیرینی: نام‌گذاری این عید به دلیل اهمیت دادن به پذیرایی با انواع باقلوا، لوکوم (راحت‌الحلقوم) و شکلات در دیدار با اقوام است.

صله رحم: دست‌بوسی بزرگترها توسط کوچکترها و هدیه گرفتن آن‌ها، از رسوم تخطی‌ناپذیر این روزهاست.

این ماه است.

افطاریه (İftariye): سفره‌های افطار با مجموعه‌ای از زیتون، پنیر، خرما و عسل آغاز می‌شود.

شربت‌های سنتی: شربت‌هایی مانند گلاب، تمبر هندی و شربت عثمانی که با ادویه‌های خاص تهیه می‌شوند، عطش روزه‌داران را فرو می‌نشانند.

شیرینی‌های نمادین: «گولاج» (Güllaç) که با شیر و گلاب و ورقه‌های مخصوص تهیه می‌شود، دسر اختصاصی ماه رمضان در ترکیه است.

۳. معنویت و نور؛ از «محیا» تا تراویح مساجد تاریخی ترکیه در رمضان جلوه‌ای ملکوتی می‌یابند:

محيانویسی (Mahya): سنتی ۴۰۰ ساله که در آن میان دو مناره مساجد بزرگ (مانند مسجد آبی یا ایاصوفیه)، با چراغ‌های کوچک جملات مذهبی و خوشامدگویی به رمضان نوشته می‌شود. این «نور نوشته‌ها» در شب‌های رمضان، آسمان شهرها را نورافشان می‌کنند.

نماز تراویح: پس از افطار، مساجد مملو از جمعیتی می‌شود که برای اقامه نماز تراویح گرد هم می‌آیند. حضور خانواده‌ها به همراه کودکان در این نماز، فضایی شاد و صمیمی ایجاد می‌کند.

رمضان در ترکیه؛ ضیافت عثمانی و پیوند تمدن‌ها در آناتولی

در جمهوری ترکیه، ماه رمضان با عنوان «سلطان یازده ماه» (On Bir Ayın Sultanı) گرامی داشته می‌شود. این ماه در ترکیه تنها یک آیین مذهبی نیست، بلکه جشنی بزرگ از فرهنگ، خیرات و بازگشت به سنت‌های باشکوهی است که ریشه در تاریخ کهن این سرزمین دارد.

۱. بیدارباش با طبل‌زنی سنتی (Ramazan Davulcusu) یکی از زنده‌ترین نمادهای رمضان در ترکیه، حضور طبل‌زنان در کوچه‌ها است.

سنت دیرینه: از دوران عثمانی تا به امروز، طبل‌زنان با لباس‌های سنتی و با نواختن طبل‌های بزرگ و خواندن اشعار و دعا (مانی)، محله به محله می‌گردند تا مردم را برای سحری بیدار کنند. این سنت با وجود تکنولوژی‌های مدرن، همچنان به عنوان یک میراث زنده در شهرهایی مثل استانبول و آنکارا حفظ شده است.

۲. سفره‌های افطار؛ از «پیده» تا «شربت‌های عثمانی» فرهنگ غذایی ترکیه در رمضان بسیار غنی و منحصربه‌فرد است:

پیده رمضان (Ramazan Pidesi): نان مخصوص و خوش‌عطری که صف‌های طولانی جلوی نانواپی‌ها در آستانه افطار، خود یکی از نمادهای

ترکمنستان

رمضان در ترکمنستان؛ تجلی ایمان، صلح و همبستگی اجتماعی

ماه مبارک رمضان در ترکمنستان تنها یک دوره عبادت فردی نیست، بلکه جلوه‌ای از همبستگی اجتماعی، سنت‌های فرهنگی و معنویت جمعی است. در این سرزمین، رمضان با آیین‌هایی همراه است که پیوند میان ایمان، خانواده و جامعه را تقویت می‌کند.

آمادگی برای ماه ضیافت

پیش از رؤیت هلال ماه رمضان، مردم به استقبال این ماه می‌روند. خانه‌تکانی، غبارروبی مساجد و تهیه مایحتاج افطار از بازارهای محلی از نخستین نشانه‌های این آمادگی است. یکی از زیباترین سنت‌ها، «آشتی و بخشایش» است. بزرگان خانواده تلاش می‌کنند کدورت‌ها را از میان بردارند، زیرا باور عمومی بر این است که روزه بدون گذشت و صلح، کامل نخواهد بود. آیین «یارمضان» (Yäremazan)؛ طنین شادی معنوی

یکی از شاخص‌ترین رسوم رضانی در ترکمنستان آیین یارمضان است؛ سنتی که در بسیاری از مناطق آسیای مرکزی نیز شناخته می‌شود.

در این آیین، گروه‌هایی از کودکان و نوجوانان در کوچه‌ها و محله‌ها گرد هم می‌آیند و با خواندن اشعار مذهبی و دعا برای صاحب‌خانه، فرارسیدن ماه مبارک را نوید می‌دهند.

صاحب‌خانه نیز با هدیه دادن شیرینی، آجیل، میوه یا مبلغی پول از آنان استقبال می‌کند. این سنت نمادی از انتقال ارزش‌های دینی و اجتماعی به نسل‌های جوان است.

سفره‌های افطار؛ جلوه مهمان‌نوازی ترکمنی

افطار در ترکمنستان نماد سخاوت و مهمان‌نوازی است. باور عمومی این است که ثواب افطاری دادن کمتر از روزه گرفتن نیست.

مهم‌ترین خوراکی‌ها:

- پلو ترکمنی (Palow): غذای اصلی با گوشت، هویج و برنج
- نان‌های سنتی: پتیر (Petir) و چورک (Çörek) پخته‌شده در تنورهای گلی
- بؤرک و شیرینی‌های محلی
- چای سبز: نوشیدنی اصلی فاصله افطار تا سحر

شب‌های رمضان در مساجد

در شب‌های رمضان، مساجد کشور پررونق‌ترین روزهای خود را تجربه می‌کنند. نماز تراویح با حضور گسترده مردم در مساجدی چون:

- Gypjak Mosque
- Gokdepe Mosque

برگزار می‌شود و پس از آن جلسات تلاوت قرآن و سخنرانی‌های مذهبی تا نیمه‌های شب ادامه دارد.

شب قدر (Gadyr Gijesi)؛ شب رحمت و بخشایش شب بیست‌وهفتم رمضان در ترکمنستان به عنوان شب قدر گرامی داشته می‌شود. مردم تا سپیده‌دم به دعا و نیایش می‌پردازند. در بسیاری از سال‌ها، رئیس‌جمهور ترکمنستان در آستانه این شب فرمان عفو گروهی از زندانیان را صادر می‌کند؛ اقدامی که نمادی از رحمت، گذشت و آغاز دوباره تلقی می‌شود.

عید فطر (Oraza Baýramy)

پایان رمضان با عید فطر که تعطیل رسمی کشور است جشن گرفته می‌شود.

ویژگی‌های این روز:

- اقامه نماز عید با لباس‌های سنتی و کلاه‌های پشمی «تلیپک»
- زیارت اهل قبور
- دید و بازدید خانوادگی و گرفتن عیدی توسط کودکان

جمع‌بندی

رمضان در ترکمنستان جلوه‌ای از پیوند عمیق دین و فرهنگ است. این ماه فرصتی برای تقویت ارزش‌های اخلاقی، تحکیم روابط خانوادگی و تجلی فرهنگ اسلامی-ترکمنی در فضایی سرشار از همبستگی اجتماعی و معنویت است.

نوروز در ترکمنستان؛ نوزایی تمدنی در امتداد جاده ابریشم

در پهنه جغرافیایی آسیای مرکزی، نوروز نه تنها یک گذار تقویمی، بلکه یک «مانیفست فرهنگی» است که پیوند ناگسستنی انسان، طبیعت و تاریخ را روایت می‌کند. در ترکمنستان، این جشن که با نام رسمی عید ملی بهار (Milli Bahar Baýramy) شناخته می‌شود، نقطه تلاقی هویت ملی و میراث جهانی است.

۱. تبارشناسی تاریخی؛ از دوران باستان تا استقلال

نوروز در خاک ترکمنستان ریشه‌ای فراتر از مرزهای سیاسی مدرن دارد. پیشینه این جشن به عنوان میراثی مشترک از ایران باستان و آیین‌های زرتشتی، در فرهنگ اقوام ساکن این سرزمین نفوذ کرده است.

پس از استقلال ترکمنستان در سال ۱۹۹۱، نوروز که در دوران اتحاد جماهیر شوروی با محدودیت‌هایی روبرو بود، به عنوان یک «محرک هویتی» بازتعریف و با شکوه هرچه تمام‌تر احیا شد. این جشن به نماد صلح و مودت جهانی بدل گشت و در سال ۲۰۱۰، مجمع عمومی سازمان ملل متحد ۲۱ مارس را به عنوان «روز بین‌المللی نوروز» به رسمیت شناخت.

۲. نمادشناسی آیین‌ها؛ فراتر از یک جشن ساده

سمنی (Samani)؛ کیمیای رویش و همبستگی
در فرهنگ ترکمن، «سمنی» (سمنو) صرفاً یک خوراکی نیست، بلکه نمادی از برکت و همبستگی جمعی است. فرایند پخت آن که ساعت‌ها به طول می‌انجامد، با حضور زنان و زمزمه اشعار فولکلور همراه بوده و پیوندهای خانوادگی و اجتماعی را استحکام می‌بخشد.
رقص قوش‌دپدی (Kushtdepdi)؛ سماع زمینی در

ستایش حیات

شاخص‌ترین تمایز نوروز در ترکمنستان، رقص و آیین «قوش‌دپدی» است. این هنر نمایشی که شامل بداهه‌سرایی شاعرانه با مضامین نیک‌خواهانه و رقصی همراه با حرکات دست و پا است، در سال ۲۰۱۷ میلادی به نام ترکمنستان در فهرست میراث ناملموس یونسکو ثبت شد. این آیین پل ارتباطی میان نسل‌ها بر پایه ارزش‌های مشترک معنوی است.

آیین تاب‌سواری (Hiňňildik)

برپایی تاب‌های بزرگ در میدان‌های اصلی شهر و دشت‌ها، از ویژگی‌های منحصر به فرد نوروز در ترکمنستان است. این آیین بیش از هر چیز نمادی از شادی جمعی است و فرصتی برای دیدار خانواده‌ها در فضایی صمیمی فراهم می‌آورد.

۳. جغرافیای جشن؛ از عشق‌آباد تا دشت‌های بهاری

قلب تپنده این رویداد در منطقه نوروز یا یلاسی (Nowruz ýaýlasy) در دامنه‌های کوهپایه‌ای «آهال» در نزدیکی عشق‌آباد می‌تپد. در این ایام، دهکده‌هایی موقت از یورت‌های سفید (Ak Öý) برپا می‌شود که هر یک بازنمای میراث یکی از استان‌های پنج‌گانه ترکمنستان است.

- اسب‌های آخال‌تکه: نمایش این اسب‌های اصیل، بخش جدایی‌ناپذیر جشن‌هاست؛ نمادی از پویایی و اصالت سرزمین ترکمن.
- کشتی‌گورش: مسابقات کشتی سنتی که پیوند میان قدرت جسمانی و منش پهلوانی را به تصویر می‌کشد.
- بازی‌های محلی: اسب‌دوانی، پرش برای گرفتن دستمال و بازی‌های بومی دیگر، شور و

هیجان خاصی به این جشن می‌بخشد.

۴. دیپلماسی نوروز؛ همگرایی در پهنه فرهنگ‌ها

نوروز برای ترکمنستان یک ابزار «قدرت نرم» است. برگزاری جشنواره‌های مشترک با حضور هنرمندان کشورهای گوناگون، این کشور را به کانون دیپلماسی فرهنگی در آسیای مرکزی بدل کرده است. شعار «ترکمنستان؛ سرزمین صلح و دوستی» در پیام‌های نوروزی، بر نقش این جشن در تقویت همکاری‌های بین‌المللی تأکید دارد.

۵. نوروز در فهرست میراث ناملموس یونسکو

- پرونده جهانی نوروز یکی از بزرگ‌ترین پرونده‌های چندملیتی است که در دو مرحله به ثبت رسید:
- ثبت اول (۲۰۰۹): با مشارکت ۷ کشور (ایران، آذربایجان، هند، قرقیزستان، پاکستان، ترکیه، ازبکستان).
  - گسترش پرونده (۲۰۱۶): با پیوستن ۶ کشور دیگر از جمله ترکمنستان، افغانستان، عراق، قزاقستان و تاجیکستان). این پرونده اکنون با مشارکت ۱۲ کشور، عالی‌ترین نمونه همکاری فرهنگی در جهان محسوب می‌شود.

۶. میراثی برای آینده

نوروز در ترکمنستان تلفیقی از سنت و مدرنیته است. پاسداشت هنرهایی مانند سوزن‌دوزی لباس‌های نوروزی و فرش‌بافی، نشان‌دهنده عزم این کشور برای انتقال میراث به نسل‌های آینده است. نوروز در این سرزمین تنها یک جشن نیست؛ بلکه زبان مشترک صلح، دوستی و امید است.

ازبکستان

سمبوسه و نان‌های روغنی و توزیع آن در مساجد، به شب‌زنده‌داری می‌پردازند. اعتقاد بر این است که در این شب برکت به خانه‌ها سرازیر می‌شود.

۵. عید فطر؛ «روزه بایرامی» و سنت دیدار عید فطر در ازبکستان که با نام «روزه بایرامی» شناخته می‌شود، زمان جشن و سرور عمومی است:

زیارت اهل قبور: مردم صبح زود پس از اقامه نماز عید، ابتدا به زیارت درگذشتگان می‌روند.

میهمانی‌های خانوادگی: مرسوم است که در این روز، تمام اعضای فامیل در خانه بزرگ خاندان جمع شده و با غذاهای سنتی و شیرینی‌های رنگارنگ از یکدیگر پذیرایی می‌کنند.

پخته می‌شوند، اصلی‌ترین وعده افطاری در میهمانی‌های بزرگ هستند.

نشان‌خات (Nisholda): شیرینی مخصوص و کفمانندی که از ریشه گیاهی خاص، شکر و سفیده تخم‌مرغ تهیه می‌شود و تقریباً تنها در ماه رمضان در بازارهای تاشکند و سمرقند یافت می‌شود. این شیرینی برای هضم غذا و تقویت روزه‌داران بسیار محبوب است.

نان‌های سمرقندی: نان‌های گرد و تزیین‌شده که نماد برکت هستند، پای ثابت هر سفره افطار محسوب می‌شوند.

۳. معنویت در دل تاریخ؛ شب‌های تراویح مساجد تاریخی ازبکستان نظیر مجموعه «پای‌کلان» در بخارا و «میدان ریگستان» در سمرقند، در شب‌های رمضان با نورپردازی‌های خیره‌کننده و حضور هزاران نمازگزار جلوه‌ای دیگر می‌یابند.

ختم قرآن: در اکثر مساجد ازبکستان، نماز تراویح با قرائت کامل قرآن کریم توسط حافظان خوش‌صدا همراه است که به آن «ختم قرآن» می‌گویند.

۴. آیین‌های پایان ماه و شب‌های قدر در شب بیست و هفتم رمضان که به عنوان شب قدر گرامی داشته می‌شود، مردم با پختن انواع

رمضان در ازبکستان؛ شکوه جاده ابریشم و ضیافت «پلو» در سایه مناره‌ها

در جمهوری ازبکستان، ماه مبارک رمضان پیوندی عمیق با تاریخ، معماری و سنت‌های کهن خانوادگی دارد. از کوچه‌های باستانی «خیوه» تا بلوارهای مدرن «تاشکند»، رمضان فرصتی برای تجدید دیدارها و ترویج فرهنگ «احسان» و «همسایگی» است.

۱. آیین‌های جمعی و سفره‌های افطار «محل» در فرهنگ ازبکی، «محل» واحد اصلی همبستگی اجتماعی است.

سفره‌های بزرگ محلی: در طول ماه رمضان، بزرگان هر محل با همکاری جوانان، سفره‌های افطار بزرگی را در مساجد یا فضاهای باز محلی پهن می‌کنند. این ضیافت‌ها که با مشارکت همگانی برپا می‌شود، فضایی برای حل اختلافات و تحکیم روابط انسانی فراهم می‌آورد.

رسم طبق‌کشی: فرستادن غذا و نان‌های تازه برای همسایگان و به ویژه نیازمندان، از رسوم همیشگی ازبک‌ها در آستانه اذان مغرب است.

۲. فرهنگ غذایی؛ پادشاهی «پلو» و «نشان‌خات» سفره افطار ازبکستان با تکیه بر سنت‌های غذایی غنی این سرزمین چیده می‌شود:

پلو ازبکی (Osh): پادشاه سفره‌های افطار است. پلوه‌های مخصوصی که در دیگ‌های بزرگ چدنی

نوروز در ازبکستان؛ رستاخیز طبیعت در قلب جاده ابریشم

در جمهوری ازبکستان، نوروز فراتر از یک تغییر فصل، نماد تجدید حیات معنوی و برکت است. مردم ازبکستان با شعار «نوروز مبارک!» (Navruz Muborak)، این روز را آغازگر دوستی‌های تازه و صلح پایدار می‌دانند. از سمرقند و بخارا تا دره فرغانه، تمام کشور به یک صحنه بزرگ از جشن و پایکوبی تبدیل می‌شود.

۱. سُمالاک (Sumalak)؛ ضیافت خواهرانه و برکت مانند دیگر کشورهای منطقه، «سُمالاک» (سمنو) نماد اصلی نوروز در ازبکستان است، اما با آیین‌هایی خاص:

شب‌نشینی سُمالاک: پختن سُمالاک یک کار جمعی است. زنان محله شب را تا سحر بیدار می‌مانند، دیگ را به نوبت هم می‌زنند، رقص‌های ملی اجرا می‌کنند و ترانه‌های شاد می‌خوانند.

سنگ‌های آرزو: انداختن سنگ‌ریزه‌های تمیز در کف دیگ برای جلوگیری از سوختن سُمالاک مرسوم است؛ قدیم‌ها معتقد بودند اگر هنگام تقسیم سُمالاک، سنگی در ظرف کسی بیفتد، آن سال برای او سال رسیدن به آرزوهاست.

۲. خوان نوروزی؛ از «کوک‌سمبوسه» تا «حلیم» سفره نوروز ازبکی سرشار از نمادهای سبزی و رویش است:

کوک‌سمبوسه (Kuk-Somsa): سمبوسه‌های مخصوصی که با سبزی‌های تازه کوهی و بهاری پر می‌شوند و عطر آن‌ها در بازارها می‌پیچد.

حلیم و پلو: پختن حلیم در کنار «پلو

نوروزی» (Navruz Oshi) که با گوشت بره و هویج‌های زرد تهیه می‌شود، از سنت‌های اصلی پذیرایی در این روز است.

۳. بازی‌های ملی؛ کوپکاری و پهلوانی نوروز در ازبکستان زمان نمایش اقتدار مردان است:

کوپکاری (Kupkari): نسخه ازبکی بزکشی که در آن سوارکاران (چوپان‌بازها) در دشت‌های باز برای به دست آوردن امتیاز با هم رقابت می‌کنند. این مسابقات با جوایز بزرگی همراه است و هزاران تماشاگر دارد.

کوراش (Kurash): کشتی سنتی ازبکی که در روز نوروز در تمام روستاها برگزار می‌شود و پیر و جوان برای تماشای نبرد پهلوانان گرد هم می‌آیند.

۴. آیین «درویشان» و خیرات جمعی در برخی مناطق، آیین‌هایی با عنوان «درویشانه» برگزار می‌شود که در آن اهالی محل دارایی‌های خود را به اشتراک می‌گذارند و سفره‌ای عمومی پهن می‌کنند تا هیچ‌کس در روز اول سال گرسنه نماند. این روح جمعی، یادآور میراث «محله» است که در شماره‌های قبل اکونامه به آن اشاره کردیم.

۵. شکوه ریگستان در بهار در سمرقند، میدان ریگستان به کانون بین‌المللی جشن تبدیل می‌شود. گروه‌های موسیقی با سازهای «کرنای» و «سورنای» بلندترین نواهای بهاری را می‌نوازند و هنرمندان با لباس‌های «ادرس» و «چپان»، میراث بصری جاده ابریشم را به نمایش می‌گذارند.

معرفی کتاب

کمند زلف منتشر شد

امیدهای مردم تاجیکستان را در قالب شعرهایی سرشار از تصویر و عاطفه بازتاب داده است. حضور پررنگ مفهوم «زن» به‌عنوان محور هویت و عشق، از ویژگی‌های برجسته این کتاب به‌شمار می‌رود.

دکتر علی محمدی خراسانی، محقق تاجیک در نوشته‌های تحلیلی در این کتاب، کوشیده است تصویری جامع از مسیر شعر این شاعره و جایگاه او در شعر معاصر تاجیک ارائه دهد.

انتشار این کتاب گامی تازه در تقویت پیوندهای ادبی و فرهنگی میان مردمان منطقه اکو به‌شمار می‌آید.

موسسه فرهنگی اکو تصمیم دارد در فرصت مناسب کتاب مذکور را رونمایی و نقد و بررسی نماید.

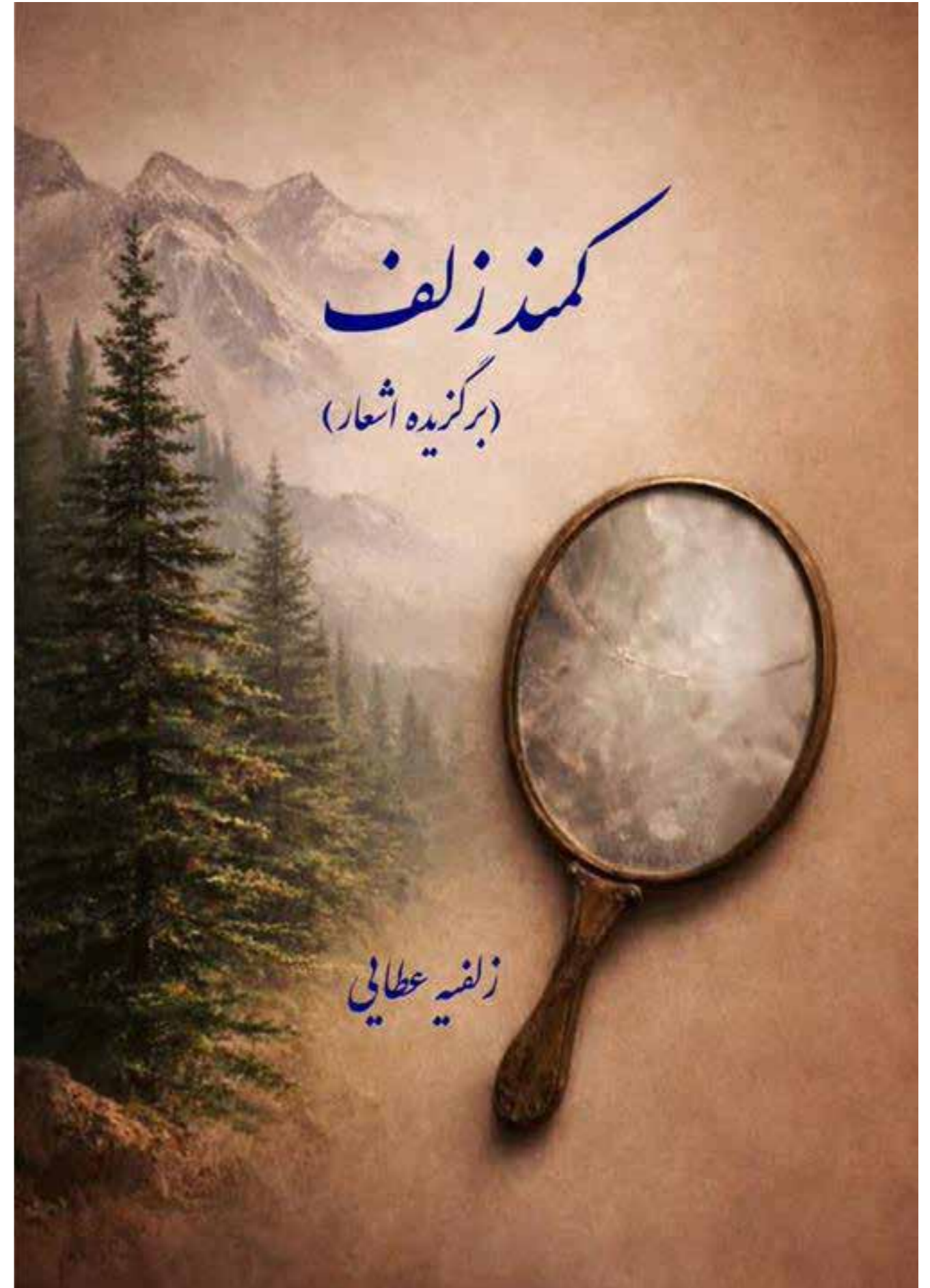
مجموعه شعر «کمند زلف»، نوشته خانم زلفیه عطایی، شاعر مردمی تاجیکستان توسط موسسه فرهنگی اکو در تهران به نشر رسید. کتاب دربرگیرنده برگزیده‌ای از سروده‌های این شاعره معروف است که با نگاهی عاشقانه، اجتماعی و هویت‌محور، جهان زن معاصر تاجیک را روایت می‌کند. این کتاب در ۴۵۲ صفحه در انتشارات آرون منتشر شده و شامل شعرهایی در محورهای عشق، زن، وطن، موضوعات اجتماعی و دغدغه‌های انسانی است.

«کمند زلف» با مقدمه دکتر محمد حسن، رئیس موسسه فرهنگی اکو مزین شده که در این سرسخن آمده است:

"شعر را آینه جان شاعر گفته‌اند و شاعر را آینه‌دار روزگار. شعر زلفیه عطایی، شاعر مردمی تاجیکستان صدای زنی‌ست که دل را در آینه جهان نگریسته و از زخم‌ها و شکوفه‌ها، جادویی تازه آفریده است. واژگان او چون پرندهای بر فراز سال‌ها پر می‌کشد؛ گاهی نسیم ناز است، گاهی آتش فریاد، و همیشه حقیقتی‌ست که از عمق جان برمی‌آید.

کتاب «کمند زلف»، تُنگ شور و شکر است؛ هم نجوای عاشقانه زنانه را در خود نهفته، هم آینه وطن، رنج، امید، و صبوری مردمان است. خواندن این دفتر، قدم‌زدن در راهرویی‌ست که در آن هر بیت چراغی روشن می‌کند، هر شعر دستی به شانه انسان می‌گذارد، و هر کلمه، زنی را که در جهان ایستاده است با قامتی از نور تصویر می‌سازد."

در این مجموعه، زلفیه عطایی با زبانی روشن و بیانی صمیمی، تجربه‌های زیسته، رنج‌ها و

عمو نوروز؛ پیرمرد افسانه‌ای که از کوه‌ها می‌آید

نماد زمان، روایت عشق ناتمام با ننه سرما، و چهره‌های آشنا در قصه‌های نوروزی

در میان شخصیت‌های نمادین نوروز، عمو نوروز (یا بابا نوروز) جایگاهی ویژه دارد. او پیرمردی است سپیدموی با ریشی بلند و انبوه، در جامه‌ای روشن که گاه سرخ نیز هست. کلاه نمدی بر سر دارد، عصایی در دست، و گیوه‌ای تخت‌نازک بر پا. می‌گویند او هر سال از میان کوه‌ها راه می‌افتد و به سمت دروازه شهر می‌آید تا نوید بهار را بدهد.

نماد زمان در اساطیر ایرانی میرجلال‌الدین کزازی، پژوهشگر برجسته فرهنگ و اسطوره، درباره عمو نوروز چنین می‌گوید: «اگر از من بپرسید که بابا نوروز نماد چیست، به شما پاسخ خواهم داد که از دید من بابا نوروز، نماد زمان و به‌گونه‌ای یادآور «زروان» باستانی یا «زال» شاهنامه است. از این روست که پیری است بسیار سالخورده با گیسوان و ریشی بلند و انبوه و سپید.»

افسانه عمو نوروز و ننه سرما زیباترین روایتی که به عمو نوروز پیوند خورده، داستان عشق ناتمام او با ننه سرما است. ننه سرما پیرزنی است که نماد زمستان به شمار می‌رود. بر پایه افسانه‌های گفتاری، این دو تنها یک بار در سال، در شب پایانی سال، یکدیگر را دیدار می‌کنند. پس از این شب، ننه سرما راه خود را می‌گیرد و می‌رود تا سال آینده.

بازگفت دیگری از این داستان می‌گوید که ننه سرما، در نخستین روز بهار، چشم به راه عمو نوروز می‌ماند تا او را ببیند؛ اما پیش از آمدن او، از خستگی خوابش می‌برد و پس از بیدار شدن درمی‌یابد که عمو نوروز آمده و رفته است. برخی روایت‌های کهن‌تر حتی می‌گویند اگر این دو یکدیگر را ببینند، جهان نابود می‌شود.

این افسانه زیبا، استعاره‌ای از گذر فصل‌هاست: زمستان (ننه سرما) باید برود تا بهار (عمو نوروز) بیاید. این دو هرگز به وصال نمی‌رسند، اما همین دیدار ناتمام، چرخه طبیعت را به حرکت درمی‌آورد.

هدیه‌دهنده شب‌های عید

در باور عمومی ایرانیان، عمو نوروز در شب‌های جشن نوروز برای کودکان هدیه می‌آورد. این ویژگی او را به شخصیتی شبیه به بابانوئل در فرهنگ غربی تبدیل کرده است، با این تفاوت که عمو نوروز ریشه در اساطیر کهن ایرانی دارد و پیام‌آور نو شدن زندگی است، نه صرفاً هدیه‌دهنده‌ای در شب کریسمس.

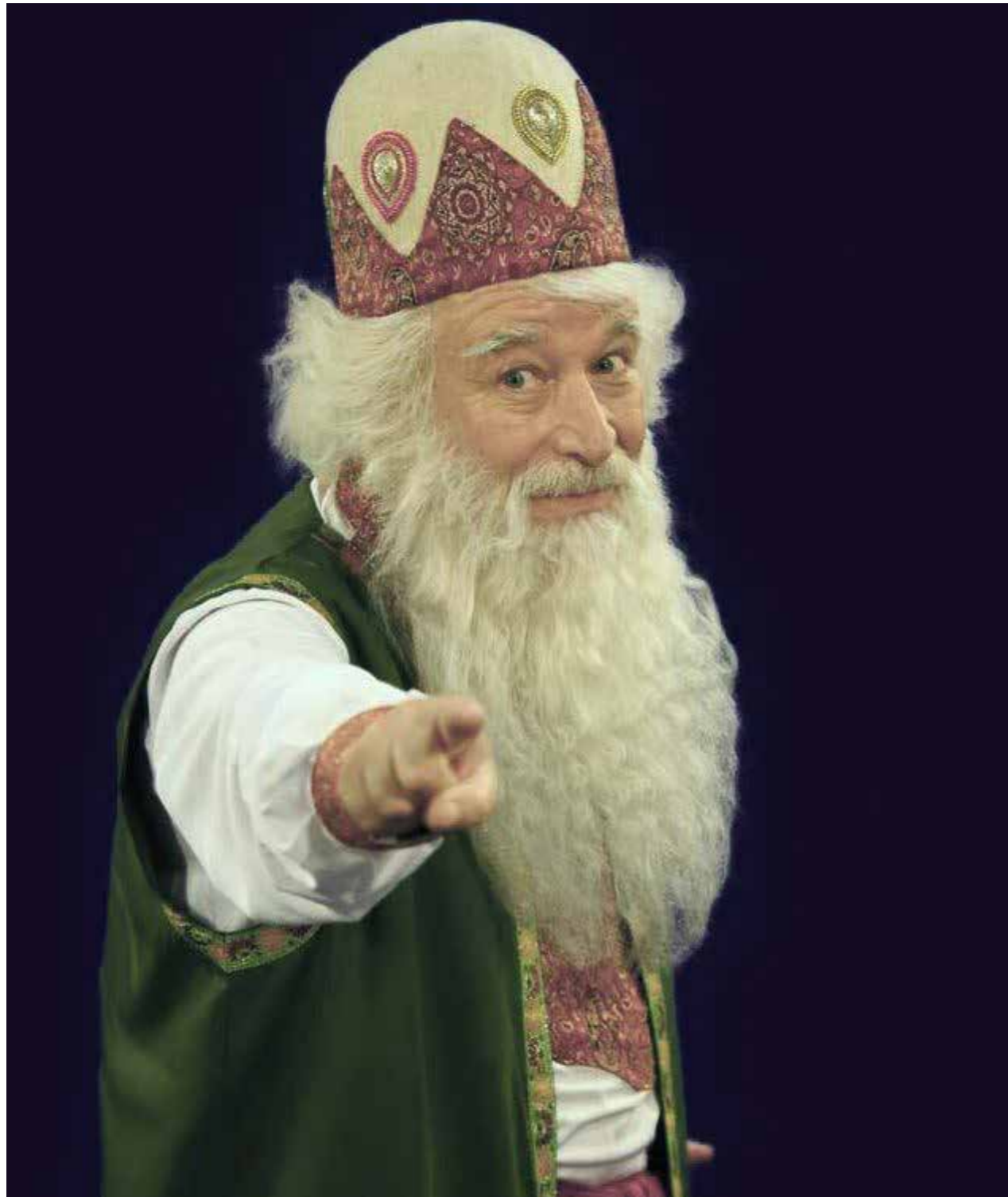
نام‌های محلی عمو نوروز جالب است بدانید که عمو نوروز در نقاط مختلف ایران با نام‌های گوناگونی شناخته می‌شود:

منطقه نام محلی

گیلان پیر بابا
آذربایجان قیشدان چیخدیم
برخی نواحی ماما نوروز
سیستان بی‌بی نوروز یا بی‌بی گل‌افروز
در سیستان، مردم به جای بابا نوروز، به «بی‌بی نوروز» باور دارند که بانویی است که پیام‌آور بهار محسوب می‌شود.

ویژگی‌های ظاهری عمو نوروز

- بر اساس توصیفات موجود در فرهنگ عامه، عمو نوروز را می‌توان با این ویژگی‌ها شناخت:
- ریش و زلف: سپید و بلند (در برخی روایت‌ها، حنا بسته)
- کلاه: نمدی
- کمربند: ابریشمی آبی
- شال: سفید
- شلوار: کتان
- گیوه: تخت‌نازک
- عصا: به دست
- مسیر حرکت: از میان کوه‌ها به سمت دروازه شهر

شخصیت برجسته

حاجی فیروز؛ سیاه‌پوش سرخ‌جامه‌ای که از دنیای مردگان بازگشته است

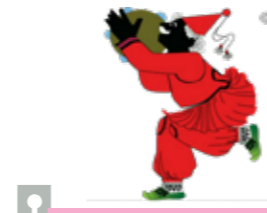
از اسطوره‌سیاوش و ایزدان میان‌رودان تا نمادی بحث‌برانگیز در فرهنگ معاصر

حاجی فیروز، با آن لباس سرخ، کلاه دوکی، گیوه‌های نوکتیز و چهره‌ سیاه، شناخته‌شده‌ترین شخصیت نوروزی در فرهنگ ایرانی است. او با دایره‌زنگی و تنبک در کوچه و خیابان ظاهر می‌شود، می‌رقصد، شیرین‌کاری می‌کند و با آوازهای خاص خود، آمدن بهار را نوید می‌دهد. اما پشت این شادی ظاهری، چه رازهایی نهفته است؟

ریشه‌های اسطوره‌ای؛ از سیاوش تا دومیوزی مهرداد بهار، اسطوره‌شناس برجسته ایرانی، حاجی فیروز را با جشن‌های باستانی سیاوش پیوند می‌دهد. سیاوش در اساطیر ایرانی نماد «نوزایی» است؛ او با گذر از آتش دوباره متولد می‌شود و از خون او گیاه «پرسیاوشان» می‌روید. به گفته بهار، چهره سیاه حاجی فیروز نشان‌دهنده بازگشت او از سرزمین مردگان است و جامه سرخش، نماد خون سیاوش. حتی واژه «سیاوش» می‌تواند به معنای «مرد سیاه» یا «سیاه‌رخ» باشد.

کتایون مزداپور، استاد زبان‌های باستانی، این نظریه را با اشاره به لوحی اکدی تأیید می‌کند. در آن لوح آمده که دومیوزی (ایزد گیاه در اساطیر میان‌رودان) در نیمی از سال با جامه سرخ و در حال نواختن دایره‌زنگی و تنبک، به دنیای زیرزمین می‌رود تا همسرش را بازگرداند. این سرگذشت، نماد آغاز دوباره باروری زمین است.

آرزو رسولی، عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی، نیز نوروز و اساطیر پیرامون آن را در پیوند با کشاورزی و چرخه مرگ و زندگی ایزد گیاهی

برجسته

توضیح می‌دهد. به گفته او، چهره سیاه حاجی فیروز نماد بازگشت او از جهان زیرین (دنیای مردگان) است. او به کتاب آثارالباقیه ابوریحان بیرونی اشاره می‌کند که در آن از فرشته‌ای به نام «فیروز» یاد شده که «ارواح را برای انشاء خلق می‌راند» و درست پیش از نوروز سر می‌رسد. این احتمالاً همان نامی است که بعدها به «حاجی» اضافه شده است.

سه روایت از معنای سیاهی چهره درباره سیاهی چهره حاجی فیروز، سه تفسیر اصلی وجود دارد:

روایت آیینی: سیاهی نشانه بازگشت از جهان مردگان و پایان تاریکی زمستان است. او از دنیای زیرین بیرون آمده تا نوید زندگی دوباره را بدهد.

روایت نمادین: سیاهی نماد شب و زمستان است و لباس سرخ، نماد خورشید و گرما. این ترکیب، پیروزی نور بر تاریکی را به تصویر می‌کشد.

روایت پیوند با نیاکان: بهرام بیضایی، حاجی فیروز را با آیین بازگشت ارواح (فروهرها) مرتبط می‌داند؛ زمانی که باور بر بازگشت درگذشتگان به زمین در روزهای پایانی سال بوده است.

دیدگاهی دیگر: پیوند با تاریخ برده‌داری در مقابل روایت‌های اسطوره‌ای، دیدگاه دیگری نیز وجود دارد که حاجی فیروز را با تاریخ برده‌داری در ایران پیوند می‌زند. بر اساس این دیدگاه، شخصیت حاجی فیروز ریشه در نمایش‌های «سیاه‌بازی» یا «تخت‌حوضی» دارد که در اواخر دوره قاجار و اوایل پهلوی رایج شد. در این نمایش‌ها، بازیگران با صورت سیاه شده، بردگان آفریقایی‌تبار را به شکلی کلیشه‌ای و تمسخرآمیز به تصویر می‌کشیدند.

این بحث به‌ویژه پس از سال ۱۴۰۰ و با اعلام

ممنوعیت استفاده از نماد حاجی فیروز با چهره سیاه در برنامه‌های شهرداری تهران، جدی‌تر مطرح شد. معاونت فرهنگی و اجتماعی شهرداری تهران در بخشنامه‌ای اعلام کرد که به دلیل جلوگیری از سوءتفاهم‌ها و سوءبرداشت‌ها در مورد مسائل نژادپرستانه، از این پس در سطح شهر تهران از نماد حاجی فیروز در کارناوال‌ها و مراسم استفاده نخواهد شد.

این تصمیم با واکنش‌های مختلفی روبرو شد. گروهی از نویسندگان، پژوهشگران و هنرمندان از جمله علی نصیریان و محمود عزیزی، با اشاره به ریشه‌های تاریخی و سنتی حاجی فیروز، این تصمیم را نادرست دانستند و تأکید کردند که سیاهی چهره او به سیاوش بازمی‌گردد و ارتباطی با نژادپرستی ندارد.

ترانه‌های حاجی فیروز معروف‌ترین ترانه‌هایی که حاجی فیروز می‌خواند، از این قرارند:

ترانه متن
حاجی فیروزه حاجی فیروزه، سالی یه روزه / همه می‌دونن، منم می‌دونم / عید نوروزه، سالی یه روزه
ارباب خودم ارباب خودم، سامبولی بلیکم / ارباب خودم، سرتو بالا کن / ارباب خودم، لطفی به ما کن / ارباب خودم، به من نگاه کن / ارباب خودم، بزبز قندی / ارباب خودم، چرا نمی‌خندی؟ بشکن بشکن بشکن بشکن، بشکن! / من نمی‌شکنم؛ بشکن! / اینجا بشکنم یار گله داره / اونجا بشکنم یار گله داره / هر جا بشکنم یار گله داره / این سیاه بیچاره چقدر حوصله داره؟
تفاوت عمو نوروز و حاجی فیروز

اگرچه این دو شخصیت گاهی با یکدیگر اشتباه گرفته می‌شوند، اما تفاوت‌های اساسی دارند:

تفاوت عمو نوروز و حاجی فیروز
اگرچه این دو شخصیت گاهی با یکدیگر اشتباه گرفته می‌شوند و هر دو را می‌توان در روزهای پایانی سال در کوچه و خیابان دید، اما تفاوت‌های

بنیادینی میان آنها وجود دارد که ریشه در جایگاه اسطوره‌ای و کارکرد متفاوتشان در آیین‌های نوروزی دارد.

عمو نوروز، پیرمردی است سال‌خورده با گیسوان و ریشی بلند و انبوه و سپید. جامه‌ای روشن بر تن دارد که گاه به رنگ سرخ نیز دیده می‌شود، کلاه نمدی بر سر می‌نهد و عصایی در دست می‌گیرد. گیوه‌ای تخت‌نازک بر پا دارد و می‌گویند هر سال از میان کوه‌ها راه می‌افتد و به سمت دروازه شهر می‌آید. او نماد زمان است، یادآور زروان باستانی و زال شاهنامه. کار او آوردن هدیه برای کودکان در شب‌های عید است و با ننه سرما، پیرزن نماد زمستان، افسانه‌ای عاشقانه و ناتمام دارد.

در مقابل، حاجی فیروز مردی است نسبتاً جوان با اندامی لاغر و چالاک. جامه‌ای سرخ بر تن دارد، کلاهی دوکی بر سر می‌گذارد و گیوه‌های نوکتیز بر پا می‌کند. چهره‌اش سیاه است و دایره زنگی یا تنبکی در دست دارد. او نماد رستاخیز و نوزایی است، یادآور سیاوش که از میان آتش گذشت و از جهان مردگان بازگشت. کار او شادمانگی و رقص و آواز در کوچه‌هاست. با ترانه‌هایش آمدن بهار را نوید می‌دهد و مردم را به شادی فرامی‌خواند.

زمان ظهورشان نیز متفاوت است. حاجی فیروز را از روزهای پایانی اسفند در کوچه و خیابان می‌بینیم، در حالی که عمو نوروز بیشتر در شب‌های عید و در قصه‌ها و باورهای کودکان حضور دارد. حاجی فیروز با دایره و تنبک و پایکوبی می‌آید، عمو نوروز با وقار پیری و عصا.

این دو شخصیت، هر یک به گونه‌ای، پیام‌آوران بهار و نویدبخش زندگی دوباره هستند. نخستین، با وقار پیری و نماد زمان، و دومی با شادی کودکانه و نماد رستاخیز. آنها در کنار هم، روایتگر چرخه همیشه‌تکرارشونده مرگ و زندگی، زمستان و بهار، و اندوه و شادی در فرهنگ ایرانی‌اند. عمو نوروز همان زمان است که می‌گذرد و بازمی‌گردد، و حاجی فیروز همان زندگی است که هر بار از دل مرگ سر برمی‌آورد.

فصل دوم

ویژه‌نامه

(فصلی برای تأمل و تعامل تحلیل‌های عمیق،
گفت‌وگوهای تخصصی و مقالات منتخب
در باره یک محور فرهنگی مشترک)

نوروز: از اسطوره جمشید تا میراث مشترک ده کشور اکو

(سه هزار سال جشن زندگی در گستره تمدنی)

یازدهم میلادی توسط حکیم ابوالقاسم فردوسی در «شاهنامه» ثبت شده است. بر اساس این روایت، جمشید (پادشاه پیشدادی) پس از فرمانروایی بر جهان و آبادانی آن، تخت مرصعی ساخت و بر آن نشست. در آن روز، فرّه ایزدی بر او تابید و مردمان از شادی گرد او جمع شدند و آن روز را «نوروز» نامیدند. در روایات دیگر (ابوریحان بیرونی و ثعالبی)، جمشید سوار بر ارابه‌ای که دیوان آن را به دوش می‌کشیدند، در یک روز از کوه دماوند به بابل سفر کرد و مردم با دیدن او که همچون خورشید می‌درخشید، گفتند: «این روزی نو است». در اساطیر ایرانی، این جشن نماد پیروزی روشنایی بر تاریکی و آغاز نظمی نوین در جهان است.

۳. پیشینه تاریخی کهن
اگرچه تاریخ دقیق پیدایش نوروز نامشخص است، شواهد باستان‌شناسی و متون کهن، قدمت آن را به پیش از هخامنشیان نسبت می‌دهند.

دوره هخامنشیان (۵۵۰-۳۳۰ پیش از میلاد): بسیاری از پژوهشگران معتقدند که نقش برجسته‌های تخت جمشید، صحنه‌هایی از به‌پیشگاه‌آوردن هدایا توسط نمایندگان ملل مختلف را در جشن نوروز به تصویر می‌کشد.

دوره اشکانی و ساسانی (۲۴۷ پیش از میلاد - ۶۵۱ میلادی): نخستین اشاره مستقیم به نوروز در متون فارسی میانه (پهلوی) متعلق به دوره ساسانیان است. در این دوران، نوروز به عنوان مهمترین جشن ملی و دینی، با تشریفات مفصلی

چکیده
نوروز، آیین کهن آغاز بهار و سال نو، یکی از معدود جشن‌های بشری است که با وجود فراز و نشیب‌های تاریخی و تغییرات گسترده فرهنگی و سیاسی، توانسته است برای بیش از سه هزار سال حیات خود را حفظ کند. این جشن که ریشه در باورهای زرتشتی و فرهنگ ایران باستان دارد، امروزه به عنوان میراثی مشترک، توسط بیش از ۳۰۰ میلیون نفر از مردمان حوزه تمدنی نوروز، از بالکان تا شمال غربی چین و از قفقاز تا جنوب آسیا، گرامی داشته می‌شود. تمامی کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی (اکو) شامل ایران، افغانستان، جمهوری آذربایجان، پاکستان، ترکیه، تاجیکستان، ازبکستان، ترکمنستان، قرقیزستان و قزاقستان، هر یک به شیوه‌ای خاص این جشن باستانی را پاس می‌دارند. این مقاله به بررسی ریشه‌های اسطوره‌ای و تاریخی نوروز، سیر تحول آن در دوره‌های مختلف، آیین‌های متنوع در ده کشور اکو، و روایت‌های آفرینش پیوسته با این جشن می‌پردازد.

بخش اول: ریشه‌ها، تاریخ و گستره تمدنی

۱. ریشه‌شناسی و مفهوم
واژه «نوروز» ترکیبی است از دو بخش «نو» (به معنی جدید) و «روز» که در مجموع مفهوم «روز نو» را می‌رساند. این روز، نخستین روز سال در گاهشماری ایرانی (فروردین‌ماه) است که با اعتدال بهاری (ورود خورشید به برج حمل) همزمان می‌شود.

۲. خاستگاه اسطوره‌ای
کهن‌ترین روایت درباره پیدایش نوروز در سده

نوروز:

از اسطوره جمشید تا میراث مشترک ده کشور اکو

(سه هزار سال جشن زندگی در گستره تمدنی)

برگزار می‌شود.

ارتباط با آیین زرتشتی: نوروز ریشه عمیقی در باورهای زرتشتی دارد. مراسم فروردگان (بزرگداشت ارواح درگذشتگان) در روزهای پایانی سال و پیوند آن با نوروز، نشان‌دهنده این ارتباط عمیق است.

۴. تثبیت گاهشماری و دقت نجومی

در سده یازدهم میلادی (دوره سلجوقی)، گروهی از دانشمندان به سرپرستی عمر خیام و به دستور خواجه نظام‌الملک، تقویم جلالی را تدوین کردند. در این تقویم، آغاز سال (نوروز) با دقتی بالا بر مبنای اعتدال بهاری تعریف شد که از نظر دقت نجومی از تقویم میلادی آن دوره نیز پیشی گرفته است.

۵. نوروز در دوره اسلامی

پس از ظهور اسلام، نوروز نه تنها از میان نرفت، بلکه به عنوان یک سنت فرهنگی با مفاهیم جدید پیوند خورد. در افغانستان، برخی روایات آغاز خلافت حضرت علی (ع) را با نوروز همزمان دانسته‌اند. در ایران نیز علمای دینی و محدثان شیعه، احادیثی را نقل کردند که بر مشروعیت این جشن صحه می‌گذاشت. سلسله‌های ایرانی‌تبار پس از اسلام، با افتخار به احیای نوروز پرداختند و شاعرانی چون رودکی و فرخی سیستانی اشعار بسیاری در وصف آن سروده‌اند.

۶. جایگاه بین‌المللی

فرهیختگی، قدمت و پیام‌آور صلح و دوستی نوروز، موجب شد تا سازمان ملل متحد در سال ۲۰۱۰ با تصویب قطعنامه ۲۵۳/۶۴، ۲۱ مارس را به عنوان «روز جهانی نوروز» به رسمیت بشناسد. پیش از آن در سال ۲۰۰۹، یونسکو این آیین را به عنوان میراث فرهنگی ناملموس بشریت ثبت کرده بود. دبیرخانه سازمان اکو و مؤسسه فرهنگی اکو هر

ساله مراسم باشکوهی برای گرامیداشت این میراث مشترک برگزار می‌کنند.

بخش دوم: آیین‌های استقبال از نوروز در گستره اکو

۱. چهارشنبه‌سوری و آیین‌های آتش

ایران: شب واپسین سه‌شنبه‌ی سال، مردم با برافروختن آتش و پریدن از روی آن، ترانه‌ی معروف «زردی من از تو، سرخی تو از من» را زمزمه می‌کنند. این عمل نمادی از بلاگردانی و تسلیم بیماری‌ها به آتش است.

جمهوری آذربایجان: در چهار هفته منتهی به نوروز، هر چهارشنبه (آب، آتش، باد و خاک) جشن گرفته می‌شود و مردم از روی آتش می‌پرند.

۲. قاشق‌زنی و آیین‌های مشابه

ایران: آیین قاشق‌زنی با پوشاندن چهره و ناشناس رفتن به در خانه‌ها انجام می‌شود. ریشه‌ی این آیین به باورهای کهن زرتشتی و بازگشت فروهرها (ارواح نیاکان) در روزهای پایانی سال بازمی‌گردد.

جمهوری آذربایجان: آیین مشابهی با نام «پاپاق‌آتما» (کلاه‌اندازی) وجود دارد: کودکان کلاه‌های خود را جلوی در همسایگان می‌گذارند و پنهان می‌شوند تا همسایگان کلاه‌ها را با شیرینی پر کنند.

۳. کوزه‌شکنی و فالگوش‌ایستادن

در ایران، مردم کوزه‌های سفالین کهنه را که نماد غم و بدبینی بودند، از پشت بام به کوچه می‌شکستند تا قضا و بلا از خانه دور شود. فالگوش‌ایستادن نیز از دیگر رسوم کهن برای حاجت‌خواهی بود که در شب چهارشنبه‌سوری انجام می‌شد.

بخش سوم: سفره‌ها و نمادهای نوروزی در ده کشور اکو

۱. ایران: هفت‌سین

هسته‌ی اصلی جشن‌های نوروزی در ایران، چیدن سفره‌ی هفت‌سین است. این سفره با هفت قلم نمادین که نام آنها با حرف «سین» شروع می‌شود، چیده می‌شود:

- سبزه: نماد زایش و طراوت (از پیش از نوروز رویاندن آن آغاز می‌شود)

- سمنک: نماد برکت و شیرینی (پختنی از جوانه‌ی گندم)

- سیب: نماد زیبایی و تندرستی

- سیر: نماد سلامت و دارو

- سرکه: نماد صبر و شکیبایی

- سنجد: نماد عشق و دلباختگی

- سماق: نماد طلوع خورشید و رنگ زندگی
- دیگر اجزای سفره مانند قرآن، آینه، شمع، ماهی قرمز، تخم‌مرغ رنگی و کتاب حافظ نیز هر یک نمادی از مفاهیم دینی، نور، برکت و آینده‌نگری هستند.

۲. افغانستان: هفت‌میوه و هفت‌سین

در افغانستان، سنت غالب، تهیه‌ی «هفت‌میوه» است که شامل هفت نوع میوه خشک خیس‌شده (مانند کشمش، پسته، بادام، گردو، سنجد، زردآلوی خشک و فندق) می‌باشد. این معجون میوه نماد فراوانی و برکت است و در آغاز سال نو خورده می‌شود. با این حال، در برخی

مناطق شهری، سفره هفت‌سین به سبک ایرانی نیز چیده می‌شود.

۳. جمهوری آذربایجان: خنچه

در جمهوری آذربایجان، سفره هفت‌سین به شکل ایرانی رایج نیست و به جای آن، «خنچه» (سفره‌ی ویژه نوروز) چیده می‌شود. خنچه شامل سبزه (سمنی)، شمع، تخم‌مرغ رنگی و شیرینی‌های سنتی (شکرپوره، باقلووه، قوقال) است. جالب اینکه در آذربایجان نیز سفره نوروزی حداقل شامل هفت خوراکی است که با حرف "س" شروع می‌شوند، اما این خوراکی‌ها متفاوت هستند: سو (آب)، سود (شیر)، سمنی (سبزه گندم)، سبزه (سبزی خوراکی)، سوماخ (سماق)، سونبول (سنبل) و غیره. سمنی (سبزه) که با روبان قرمز بسته می‌شود، در مرکز خنچه قرار می‌گیرد.

۴. تاجیکستان: سمنک و آیین‌های محلی

در تاجیکستان، سفره هفت‌سین به شکل کلاسیک وجود ندارد. نوروز با غذاهای محلی، شعرخوانی، پخت سمنک (سمنو) و آیین‌های فولکلوریک جشن گرفته می‌شود.

۵. ازبکستان: سومنک و جشن‌های جمعی

در ازبکستان نیز سفره هفت‌سین رایج نیست. نوروز با تهیه‌ی سومالک (سمنو) در جشن‌های شبانه و به صورت جمعی برگزار می‌شود. زنان در کنار دیگ‌های بزرگ جمع می‌شوند و ضمن هم‌زنی سومالک، آواز می‌خوانند و برای سال نو آرزو می‌کنند. موسیقی سنتی، رقص‌های محلی و بازی‌های گوناگون از دیگر اجزای نوروز در ازبکستان است.

۶. ترکمنستان: سمنک و آیین‌های ملی

در ترکمنستان، سفره هفت‌سین رایج نیست. نوروز بیشتر بر آیین‌های ملی، موسیقی و غذاهای

روایت‌های آسمانی و اسطوره‌ای نیز گره خورده است.

اسطوره‌ی آفرینش در آیین زرتشتی: در باورهای کهن زرتشتی، بر اساس متون پهلوی، در روز رستاخیز که آن نیز در نوروز روی خواهد داد، جهان بی‌مرگ و بی‌رنج خواهد شد و اهریمن نابود می‌گردد. بنابراین، نوروز نمادی از بازآفرینی کیهان و رستاخیز نهایی است.

روایت جمشید و عصر طلایی: مشهورترین روایت اسطوره‌ای پیدایش نوروز، به جمشید بازمی‌گردد. روزگار جمشید در اساطیر ایران، به عنوان عصر طلایی و دوره‌ای سرشار از برکت و شادابی یاد شده است.

بازگشت زمان به آغاز: میرچا الیاده، اسطوره‌پژوه بزرگ، معتقد است که جشن سال نو، فرصتی برای «بازگشت به آغاز» و تکرار آیینی آفرینش است. نوروز نمادی از رجعت به زمان ازلی و

هفت‌سین به آب روان، از مهمترین آیین‌های این روز است. فلسفه این روز به باور آفرینش جهان در طی ۱۲ هزار سال بازمی‌گردد که روز سیزدهم نماد آشفتگی جهان نخستین است و باید در طبیعت به سر برد.

جمهوری آذربایجان: روز قبل از نوروز، خانواده‌ها به زیارت اهل قبور می‌روند و شب عید، خانواده دور سفره‌ای (خنچه) که با شمع و آینه تزیین شده، جمع می‌شوند.

افغانستان: مردم به زیارت اماکن متبرکه می‌روند و علم (جندا) اماکن متبرکه را برپا می‌کنند. همچنین روز «دهقان» (کشاورز) گرامی داشته می‌شود.

بخش ششم: روایت‌های آفرینش و پیدایش نوروز در کنار آیین‌های زمینی و مردمی، نوروز با

تهیه می‌شود.

قزاقستان و قرقیزستان: پخت سمنک عمدتاً در میان اقلیت‌های تاجیک و ازبک مشاهده می‌شود و یک سنت ملی محسوب نمی‌شود.

پاکستان: پخت سمنک در این کشورها رایج نیست.

بخش پنجم: سیزده‌بدر و آیین‌های پایانی ایران: سیزده‌بدر (سیزدهم فروردین) روز پایان جشن‌های نوروزی است. مردم برای گریز از نحسی عدد ۱۳ (بر اساس باورهای کهن) به دامان طبیعت پناه می‌برند. گره‌زدن سبزه برای باز شدن بخت و سپردن سبزه‌های سفره

ویژه‌ی نوروزی متمرکز است. سمنک (سمنو) به عنوان بخشی از آیین‌های نوروزی در این کشور تهیه می‌شود.

۷. قزاقستان: کوژه

در قزاقستان نیز سفره هفت‌سین وجود ندارد. آیین‌های نوروزی با تهیه‌ی غذای ویژه‌ای به نام «کوژه» (یا «ناوریز کوژه») برگزار می‌شود؛ این یک نوع سوپ یا آش سنتی است که از هفت جزء تهیه می‌شود (بدون آنکه لزوماً با حرف «س» شروع شوند). امروزه قزاقستان نوروز را با عنوان «نوروزنامه» به مدت ده روز (از ۱۴ مارس تا ۲۲ مارس) جشن می‌گیرد که شامل برپایی یورت‌ها، غذاهای سنتی، ورزش‌های کوچ‌نشینی و نمایشگاه‌های صنایع دستی است.

۸. قرقیزستان: جشن‌های قومی و غذاهای محلی در قرقیزستان، سفره هفت‌سین وجود ندارد. نوروز با جشن‌های قومی، مسابقات سنتی مانند اسب‌دوانی و غذاهای محلی برگزار می‌شود.

۹. پاکستان: جوامع زرتشتی و فارسی‌زبان در پاکستان، چیدن سفره هفت‌سین در سطح ملی رایج نیست. نوروز عمدتاً در میان فارسی‌زبانان، شیعیان و پارسیان (زرتشتیان) جشن گرفته می‌شود.

بخش چهارم: سمنک؛ عنصر مشترک آشپزی نوروزی
پخت سمنک (سمنو، سومالک، سمنی) یکی از مهمترین عناصر فرهنگی مشترک در میان کشورهای حوزه نوروز است.

ایران، افغانستان، تاجیکستان، ازبکستان، ترکمنستان و جمهوری آذربایجان: در این کشورها، پخت سمنک یک آیین سنتی جمعی در روزهای پایانی سال است. در ایران، سمنک جزء اصلی سفره هفت‌سین است. در ازبکستان، پخت شبانه و جمعی سومالک با آوازخوانی همراه است. در جمهوری آذربایجان نیز حلواي سمنی

تجدید خلقت است.

نتیجه‌گیری

از قاشق‌زنی در ایران که یادآور بازگشت ارواح نیاکان است تا کوزه‌ی قزاقی با هفت جز؛ از سفره هفت‌سین ایرانی با نمادهای عمیق فلسفی‌اش تا خنچه‌ی آذربایجانی با شیرینی‌های ماه و خورشیدگونه؛ از هفت‌میوه‌ی افغانستانی تا سومنک ازبکی که با آواز و رقص شبانه پخته می‌شود؛ و از آتش نوروزی ترکیه تا آیین‌های پرشور قرقیزی و ترکمنی، همه و همه نشان می‌دهد که نوروز صرفاً یک جشن فصلی نیست، بلکه یک نظام اسطوره‌ای-آیینی پیچیده است. این نظام، مرگ و زندگی، تاریکی و روشنایی، آشفتگی و نظم را در هم می‌آمیزد.

این جشن باستانی، با وجود تنوع‌های محلی، در هسته‌ی خود حامل پیام‌های مشترکی است: نوزایی، امید، همبستگی، صلح و احترام به طبیعت. نوروز نمایشی باشکوه از پیوستگی فرهنگ‌ها و گفت‌وگوی تمدن‌هاست. سازمان اکو و مؤسسه فرهنگی اکو با گرامیداشت این میراث مشترک، بر نقش نوروز به عنوان پل ارتباطی میان ملت‌ها و نماد همگرایی فرهنگی در منطقه تأکید دارند. نوروز، این یادگار کهن، هر ساله با فرارسیدن بهار، فرصتی دوباره برای نو شدن و پیوند با ریشه‌های ازلی هستی به پیش از ۳۰۰ میلیون انسان در گستره‌ی اکو و فراتر از آن ارزانی می‌دارد.

فصل سوم

رویدادها، برنامه‌ها و اخبار فرهنگی

منطقه اکو

(مروری بر فعالیت‌ها، همایش‌ها
و گردهمایی‌های فرهنگی و
علمی کشورهای عضو)

ارزشمند به موزه محلی خبر داد. این اثر که یک دیگ بزرگ برنجی با قدمت چندین قرن است، به طور غیرقانونی در یکی از روستاهای این ولایت نگهداری می‌شد که توسط مسئولان شناسایی و ضبط شد. مقامات محلی در این ماه بر ضرورت همکاری مردم برای جلوگیری از قاچاق آثار باستانی و حفظ هویت تاریخی کشور تأکید کرده‌اند که نشان‌دهنده فعالیت‌های مستمر در حوزه باستان‌شناسی و صیانت از میراث ملی در ولایات دورافتاده است.

همایش علمی صیانت از آثار باستانی در کابل

وزارت اطلاعات و فرهنگ افغانستان در اواخر بهمن و اوایل اسفندماه، سمینار علمی بزرگی را با حضور باستان‌شناسان و نمایندگان نهادهای بین‌المللی برای بررسی وضعیت بناهای تاریخی برگزار کرد. در این نشست، بر بازسازی قلعه‌های تاریخی و ضرورت جدا کردن مسائل فرهنگی از چالش‌های سیاسی تأکید شد. همچنین اعلام شد که پروژه‌های مرمت در برخی مناطق از جمله «بالاحصار» کابل با همکاری نهادهای حفاظتی در حال پیگیری است تا از تخریب بیشتر میراث ملموس افغانستان در اثر فرسایش و حوادث طبیعی جلوگیری شود.

زمزمه‌های «نوروز»؛ پخت سمنک در هرات و مزارشریف

ا نزدیک شدن به روزهای پایانی اسفند، خانواده‌های افغان در ولایات هرات، بلخ و کابل به صورت سنتی آماده استقبال از سال نو خورشیدی می‌شوند. علی‌رغم تغییرات در تقویم رسمی، سنت‌های خانگی مانند پختن «سمنک» (سمنو) و تهیه «هفت‌میوه» همچنان بخش جدایی‌ناپذیری از فرهنگ عامه در این ماه است. زنان در محافل خانگی با سرودن اشعار محلی و زدن دف، آیین‌های پیشواز بهار را زنده نگه داشته‌اند که این موضوع در گزارش‌های اجتماعی رسانه‌های محلی به عنوان نمادی از پایداری فرهنگ ملی بازتاب یافته است.

صیانت‌های رضانی در کابل؛ همبستگی در اوج بحران

با آغاز ماه مبارک رمضان از اواخر بهمن‌ماه، اسفند ۱۴۰۴ در افغانستان تحت تأثیر آیین‌های معنوی و سفره‌های ساده افطار در مساجد و خانه‌ها قرار گرفته است. علی‌رغم چالش‌های اقتصادی و افزایش قیمت مواد غذایی، سنت‌های رضانی همچنان در کابل و سایر شهرها با قدرت برپاست. بازارهای شبانه که به فروش شیرینی‌های سنتی مانند «بولانی»، «پکاوره» و «زولبیا» می‌پردازند، پس از افطار به کانون تجمع‌های اجتماعی تبدیل شده‌اند؛ هرچند گزارش‌های بین‌المللی از محدودیت توان خرید مردم برای تهیه ملزومات سحر و افطار خبر می‌دهند.

نمایشگاه بین‌المللی «امپراتوری نور»؛ تریبون جهانی فرهنگ افغان

موزه هنر اسلامی دوحه (MIA) با همکاری بنیاد فرهنگی آقاخان، نمایشگاه بزرگی را با عنوان «امپراتوری نور: چشم‌اندازهایی از افغانستان» در اسفندماه میزبانی می‌کند. این نمایشگاه که تا می ۲۰۲۶ ادامه دارد، مجموعه‌ای از آثار هنری، معماری و صنایع دستی افغانستان را از دوران پیش از اسلام تا عصر تیموری به نمایش گذاشته است. از ویژگی‌های برجسته این رویداد، نمایش مدل‌های چوبی ساخته شده در مرکز آموزشی «جنگلک» کابل و ظروف شیشه‌ای دست‌ساز هنرمندان هراتی است که با هدف معرفی چهره متمدن افغانستان به جهان برگزار شده است.

کشف دیگ برنجی چندصدساله در بغلان؛ تلاش برای حفظ میراث

اداره اطلاعات و فرهنگ ولایت بغلان در اوایل اسفندماه از کشف و انتقال یک اثر تاریخی

پایتخت غرق در نور؛ آغاز جشن‌های «چهارشنبه‌های آمادگی» نوروز

با نزدیک شدن به پایان اسفندماه، جمهوری آذربایجان وارد پرشورترین بازه فرهنگی سال خود یعنی جشن‌های پیشواز نوروز شده است. طبق سنت دیرینه، مردم این کشور چهار سه‌شنبه منتهی به نوروز (عناصر چهارگانه: آب، آتش، باد و خاک) را جشن می‌گیرند. در باکو، پارک بلوار و ایچری‌شهر (بافت قدیمی) میزبان نمایشگاه‌های صنایع دستی، اجرای موسیقی مقامی و نمایش‌های خیابانی «کوسا و کچل» هستند. این رویدادها نه تنها یک آیین ملی، بلکه جاذبه‌ای بزرگ برای گردشگران حوزه آکو در این ماه محسوب می‌شود.

نمایشگاه اختصاصی «فرش آذربایجان؛ تار و پود تاریخ»

موزه ملی فرش آذربایجان در باکو، در اسفندماه نمایشگاه ویژه‌ای از فرش‌های کمیاب مناطق قره‌باغ و شیروان را افتتاح کرد. در این نمایشگاه، علاوه بر نمایش بافته‌های قرن نوزدهم، کارگاه‌های زنده‌ای برای بازدیدکنندگان برگزار می‌شود تا با تکنیک‌های گره‌زنی سنتی که در فهرست میراث ناملموس یونسکو ثبت شده، آشنا شوند. این رویداد با هدف تقویت هویت هنری آذربایجان در میان کشورهای عضو آکو و جاده ابریشم سازماندهی شده است.

شب موسیقی مقامی در تالار فیلامونیک باکو

به مناسبت ماه اسفند و در آستانه بهار، تالار دولتی فیلامونیک آذربایجان میزبان مجموعه‌ای از کنسرت‌های موسیقی «مقام» با حضور اساتید برجسته این رشته است. این کنسرت‌ها که با استقبال گسترده جوانان روبرو شده، بر حفظ اصالت‌های موسیقایی شرق و پیوند آن

با سازهای کلاسیک تمرکز دارد. موسیقی مقامی آذربایجان به عنوان یکی از ستون‌های فرهنگی منطقه آکو، در این ماه پیوند دهنده مخاطبانی از سراسر منطقه بوده است.

جشنواره بین‌المللی هنرهای تجسمی فجر

هفدهمین دوره جشنواره بین‌المللی هنرهای تجسمی فجر در اسفندماه به ایستگاه پایانی خود رسید. این رویداد که در موزه هنرهای معاصر تهران و مراکز فرهنگی کشور برگزار شد، میزبان آثاری در بخش‌های نقاشی، خوشنویسی، عکاسی و نگارگری بود. امسال تمرکز ویژه‌ای بر «هنر محیطی» و «میراث مشترک جاده ابریشم» صورت گرفت که هنرمندانی از سایر کشورهای عضو آکو نیز در بخش بین‌الملل آن خوش درخشیدند.

آیین‌های ملی «خانه تکانی» و «استقبال از نوروز»

با نزدیک شدن به روزهای پایانی اسفند، فضای فرهنگی ایران تحت تأثیر آیین‌های سنتی پیشواز بهار قرار گرفته است. از بازارهای پررونق شب عید در تبریز گرفته تا مراسم‌های محلی مانند «تکم‌گردانی» در آذربایجان و «نوروزخوانی» در مازندران که همگی در فهرست میراث ناملموس ملی به ثبت رسیده‌اند. این فعالیت‌ها پیوند عمیق میان خانواده‌های ایرانی و سنت‌های باستانی منطقه را به تصویر می‌کشد.

سنتی مثل «بوسوک» نیز توزیع می‌گردد.

نمایشگاه صنایع دستی «نمدِ قرقیز؛ میراث جهانی»

موزه ملی هنرهای تجسمی بیشکک در اسفندماه نمایشگاه ویژه‌ای از صنایع دستی نمدی (Shyrdak) برگزار کرده است. نمددوزی قرقیزستان که در فهرست میراث ناملموس یونسکو ثبت شده، در این نمایشگاه با طرح‌های مدرن و کاربردی به نمایش درآمده است. این رویداد هنری بر نقش مهم زنان هنرمند روستایی در اقتصاد فرهنگ و حفظ هنرهای بومی منطقه اکو تأکید دارد.

همایش «ماناس خوانی»؛ پاسداشت حماسه ملی

به مناسبت اسفندماه، مجموعه‌ای از نشست‌های «ماناس خوانی» با حضور راویان جوان (ماناسچی) در مراکز آموزشی قرقیزستان برگزار شد. حماسه ماناس که شناسنامه فرهنگی قرقیزستان است، در این ماه به عنوان بخشی از برنامه‌های استقبال از بهار در مدارس و دانشگاه‌ها بازخوانی می‌شود تا پیوند هویتی مردم با تاریخ اساطیری خود مستحکم‌تر شود.

مادگی برای مسابقات ملی «کوک‌بورو» در جشن نوروز

با نزدیک شدن به پایان اسفندماه، میدان اسب‌دوانی «آک‌کولا» در بیشکک و سایر ولایات قرقیزستان شاهد تمرینات گسترده برای مسابقات حماسی «کوک‌بورو» (بزکشی) است. این ورزش باستانی که نماد شجاعت و قدرت در فرهنگ قرقیز است، اصلی‌ترین بخش جشن‌های نوروز در این کشور محسوب می‌شود. فدراسیون بازی‌های ملی قرقیزستان اعلام کرده است که در اسفندماه امسال، تیم‌های متعددی از سراسر کشور برای کسب جام قهرمانی نوروز وارد رقابت‌های حذفی شده‌اند.

جشنواره «سمنک‌پزان» و میراث زنان در بیشکک

در اواخر اسفندماه، پارک‌های مرکزی بیشکک میزبان آیین سنتی «سمنک‌پزان» با حضور گروه‌های بزرگی از زنان با لباس‌های سنتی (الچک) است. در قرقیزستان، پخت سمنک یک آیین جمعی است که با آوازخوانی و رقص‌های فولکلور همراه می‌شود. این رویداد که توسط شهرداری بیشکک سازماندهی شده، با هدف انتقال سنت‌های شفاهی و آشپزی باستانی به نسل جدید برگزار می‌شود و در آن انواع نان‌های

آمادگی برای «نوروز میرامی»

دولت قزاقستان از اواسط اسفندماه، برنامه‌های گسترده‌ای را برای فرمت جدید جشن‌های نوروز با عنوان «نوروز میرامی» آغاز کرده است. طبق سنت جدید، از ۱۴ مارس (۲۴ اسفند) جشن‌ها با «روز دید و بازدید» (Körisu Küni) شروع می‌شود. در سراسر شهرهای آستانه و آلماتی، «یورت»های (خیمه‌های سنتی) بزرگی برپا شده که در آن‌ها موسیقی فولکلور اجرا و غذای سنتی «نوروز کوژه» (آشی با ۷ ترکیب) توزیع می‌شود. این رویداد نماد اتحاد و تجدید حیات در پهناورترین کشور عضو اکو است.

:

نمایشگاه «میراث استپ» در موزه ملی قزاقستان

موزه ملی جمهوری قزاقستان در آستانه، در اسفندماه نمایشگاه ویژه‌ای از آثار زرگری سکاها و صنایع دستی قبایل استپ برگزار کرد. در این نمایشگاه، بازسازی‌های جدیدی از «مرد طلایی» (نماد ملی قزاقستان) و دست‌بافته‌های پشمی قرن‌های گذشته به نمایش درآمده است. این رویداد با هدف تقویت هویت فرهنگی در میان نسل جوان و معرفی ریشه‌های تاریخی کوچ‌نشینی در منطقه اکو سازماندهی شده است.

جشنواره بین‌المللی موسیقی «صدای آستانه»

در اواسط اسفندماه، سالن کنسرت مرکزی «قزاقستان» میزبان جشنواره موسیقی با تمرکز بر سازهای سنتی مثل «دمبوره» و «کوبیز» بود. در این جشنواره، نوازندگان جوان از سراسر آسیای مرکزی گرد هم آمدند تا قطعات مدرنی را با سازهای باستانی اجرا کنند. این رویداد

جشنواره ملی هنر و صنایع دستی «لوک‌ویرسا» در اسلام‌آباد

در اسفندماه ۱۴۰۴، مؤسسه ملی میراث مردم‌شناسی پاکستان (Lok Virsa)، جشنواره بزرگ صنایع دستی را با حضور هنرمندانی از سراسر کشور برگزار کرد. در این رویداد، غرفه‌هایی از ایالت‌های بلوچستان، سند، پنجاب و خیبرپختونخوا به نمایش هنرهای سنتی از جمله سوزن‌دوزی، سفالگری و حکاکی روی چوب پرداختند. این جشنواره به عنوان کانون دیپلماسی فرهنگی در جنوب آسیا، امسال میزبان نمایندگان از دبیرخانه اکو نیز بود تا بر اشتراکات هنری منطقه تأکید شود.

جشن «بهارانا»؛ استقبال از فصل گل‌ها در لاهور

با فرارسیدن اسفندماه، شهر لاهور به عنوان پایتخت فرهنگی پاکستان، شاهد برگزاری جشنواره گل و گیاه و آیین‌های سنتی «بهاران» است. این جشن که با تزئین شهر، اجرای موسیقی قوالی و نمایش‌های خیابانی همراه است، ریشه در فرهنگ کشاورزی و باستانی منطقه دارد. امسال بخش ویژه‌ای از این جشنواره به «صنایع دستی سبز» اختصاص یافت که در آن هنرمندان با استفاده از مواد بازیافتی، آثار هنری مرتبط با طبیعت را خلق کردند.

دوسالانه هنر لاهور (Lahore Biennale)؛ میعادگاه هنرمندان منطقه

در نیمه اسفندماه، رویداد بزرگ «دوسالانه لاهور» با تمرکز بر هنر معاصر و چالش‌های اقلیمی در فضاهای تاریخی این شهر از جمله «قلعه لاهور» برگزار شد. این رویداد بین‌المللی با حضور هنرمندانی از ایران، ترکیه و آسیای مرکزی، به بررسی پیوندهای تاریخی جاده ابریشم و تأثیر آن بر هنر مدرن پرداخت. چیدمان‌های هنری در میان بناهای معماری مغولی، جلوه‌ای بی‌نظیر به فضای فرهنگی پاکستان در این ماه بخشیده است.

همایش بین‌المللی «صوفیسم و صلح» در کراچی

دانشگاه کراچی در اواخر اسفندماه، همایشی را با موضوع نقش ادبیات صوفیانه در همگرایی کشورهای عضو اکو برگزار کرد. در این نشست، پژوهشگران به بررسی اشعار بلخی، رومی و بیدل دهلوی و جایگاه آن‌ها در فرهنگ عامه پاکستان پرداختند. این همایش با اجرای موسیقی سنتی «قوالی» به پایان رسید که مورد استقبال گسترده دانشجویان و میهمانان خارجی قرار گرفت.

شکوه کاروان‌های نوروزی در خیابان‌های دوشنبه

با نزدیک شدن به روزهای پایانی اسفند، پایتخت تاجیکستان شاهد برپایی کاروان‌های شادی و نمایش‌های خیابانی است که نویدبخش فرارسیدن نوروز بین‌المللی هستند. در این آیین‌ها، هنرمندان با پوشیدن لباس‌های سنتی «اتلس» و «ادرس» و نواختن سازهای ملی نظیر کرنای و سرنای، جلوه‌ای از میراث کهن فارسی‌زبانان را به نمایش می‌گذارند. شهرداری دوشنبه با تزئین میادین اصلی به نمادهای بهاری مثل گل سمنک و شکوفه‌های بادام، فضایی پرنشاط برای گردهمایی خانواده‌ها و پاسداشت سنت‌های نیاکان فراهم آورده است.

احیای هنر «گل‌دوزی» و «چکان» در جشنواره‌های استانی

در میانه اسفندماه، نمایشگاه‌های تخصصی صنایع دستی با تمرکز بر هنر «چکان» که در فهرست میراث جهانی یونسکو نیز به ثبت رسیده، در ولایات سغد و ختلان برگزار شده است. این رویدادها بستری برای رقابت میان زنان هنرمند تاجیک فراهم کرده تا ظریف‌ترین نقش‌ونگارهای بومی خود را بر روی لباس‌ها و پارچه‌های دیواری به نمایش بگذارند. هدف از برگزاری این جشنواره‌ها در آستانه سال نو، ترویج پوشش ملی و حمایت از تولیدکنندگان داخلی در برابر مد وارداتی است که با استقبال گسترده گردشگران منطقه اکو روبرو شده است.

همایش بین‌المللی میراث مشترک رودکی و پیوند فرهنگی منطقه

به مناسبت ایام بهار، تالار کتابخانه ملی تاجیکستان میزبان ادیبان و پژوهشگرانی از کشورهای عضو اکو برای بررسی نقش پدر شعر فارسی، ابوعبدالله رودکی، در پیوند فرهنگی ملت‌های منطقه بود. در این نشست علمی، بر اهمیت بازخوانی اشعار کلاسیک برای تقویت هویت ملی و منطقه‌ای تأکید شد و نسخه‌های خطی نادری از آثار منظوم قرون چهارم و پنجم هجری در حاشیه این همایش به نمایش درآمد. این رویداد نشان‌دهنده تلاش تاجیکستان برای ایفای نقش محوری در دیپلماسی ادبی میان کشورهای فارسی‌زبان و همسایگان آسیای مرکزی است.

آیین‌های خانگی سمنک‌پزان و تجلی همبستگی اجتماعی

در واپسین روزهای اسفند، محله‌های قدیمی شهرهای خجند و باختر کانون برگزاری مراسم سنتی «سمنک‌پزان» شده است که با حضور جمعی زنان و خواندن سروده‌های فولکلور همراه است. این آیین که از شب تا سحر به طول می‌انجامد، نه تنها یک فعالیت آشپزی، بلکه نمادی از وحدت و دعای خیر برای برکت در سال پیش رو محسوب می‌شود. توزیع سمنک میان همسایگان و نیازمندان در آخرین جمعه سال، یکی از ریشه‌دارترین رفتارهای فرهنگی در تاجیکستان است که پیوند میان معنویت و سنت‌های ملی را در این عضو اکو به تصویر می‌کشد.

طنین موسیقی ملل در جشنواره بین‌المللی گیتار استانبول

در اسفندماه ۱۴۰۴، استانبول به عنوان پل ارتباطی فرهنگ‌های شرق و غرب، میزبان نوازندگان برجسته‌ای از سراسر جهان و کشورهای عضو اکو در جشنواره بین‌المللی گیتار بود. این رویداد که در تالارهای تاریخی منطقه «بی‌اوغلو» برگزار شد، تمرکز ویژه‌ای بر تلفیق موسیقی مدرن با مقام‌های سنتی خاورمیانه داشت. کارگاه‌های آموزشی برگزار شده در حاشیه این جشنواره، بستری را برای تبادل دانش میان هنرجویان جوان منطقه و استادان بنام فراهم کرد تا نقش ترکیه در دیپلماسی هنری منطقه بار دیگر برجسته شود.

نمایشگاه «شکوه عثمانی» و هنر مینیاتور در قصر توپکاپی

موزه قصر توپکاپی در این ماه نمایشگاه ویژه‌ای از نسخ خطی تذهیب‌شده و مینیاتورهای دوران طلایی عثمانی را افتتاح کرد که توجه بسیاری از پژوهشگران تاریخ هنر را به خود جلب کرده است. این نمایشگاه با نگاهی پژوهشی به تأثیرات متقابل مکتب مینیاتور هرات و تبریز بر هنرمندان استانبول، پیوندهای ناگسستنی هنری میان ایران، افغانستان و ترکیه را به تصویر کشیده است. بازدیدکنندگان در این رویداد توانستند از نزدیک با ظرافت‌های خطاطی و نقاشی‌هایی که قرن‌ها هویت بصری این منطقه را شکل داده‌اند، آشنا شوند.

جشنواره فیلم کوتاه «آنکارا»؛ تریبونی برای استعداد‌های نوظهور

پایتخت ترکیه در اواسط اسفندماه شاهد برگزاری جشنواره بین‌المللی فیلم کوتاه بود که امسال بخش ویژه‌ای را به سینمای کشورهای آسیای مرکزی و حوزه اکو اختصاص داد. این جشنواره با هدف حمایت از فیلم‌سازان مستقل و بازتاب چالش‌های اجتماعی و فرهنگی مدرن در جوامع سنتی برگزار شد. اکران مستندهایی درباره میراث جاده ابریشم و تغییرات اقلیمی در منطقه، از جمله بخش‌های پرمخاطب این رویداد بود که نشان‌دهنده پویایی سینمای ترکیه در تعامل با همسایگان شرقی خود است.

پاسداشت سنت «مولوی» و آیین‌های عرفانی در قونیه

با نزدیکی به فصل بهار، شهر قونیه همچنان کانون توجه علاقه‌مندان به عرفان و اندیشه‌های مولانا جلال‌الدین رومی است. در اسفندماه، مراسم‌های ویژه سماع و نشست‌های مثنوی‌خوانی با حضور زائران فرهنگی از سراسر جهان اسلام و حوزه اکو برگزار شد. این برنامه‌ها که با رویکرد صلح‌طلبی و برادری میان ملت‌ها تدوین شده‌اند، تأکیدی بر میراث معنوی مشترکی است که کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی را در طول تاریخ به یکدیگر پیوند داده است.

تدارک ملی برای جشن «نوروز عالم» در دره آخال

با فرارسیدن روزهای پایانی اسفند، ترکمنستان خود را برای برگزاری باشکوه جشن نوروز در منطقه «نوروز یایلاسی» آماده می‌کند. در این ماه، برپایی یورت‌های بزرگ ترکمنی و تزئین آن‌ها با قالی‌های نفیس دست‌باف، فضایی تماشایی در دامنه‌های کوه گُپه‌داغ ایجاد کرده است. هنرمندان با اجرای موسیقی فولکلور و رقص ملی «کوشتدیدی» که در فهرست یونسکو ثبت شده، نمادی از شادی و تجدید حیات را به نمایش می‌گذارند. همچنین پخت غذای سنتی «نوروز گُجه» در دیگ‌های بزرگ، بخشی از آیین‌های همبستگی اجتماعی است که در این ماه به اوج خود می‌رسد.

نمایشگاه تخصصی «اسب اصیل ترکمن؛ مایه افتخار ملی»

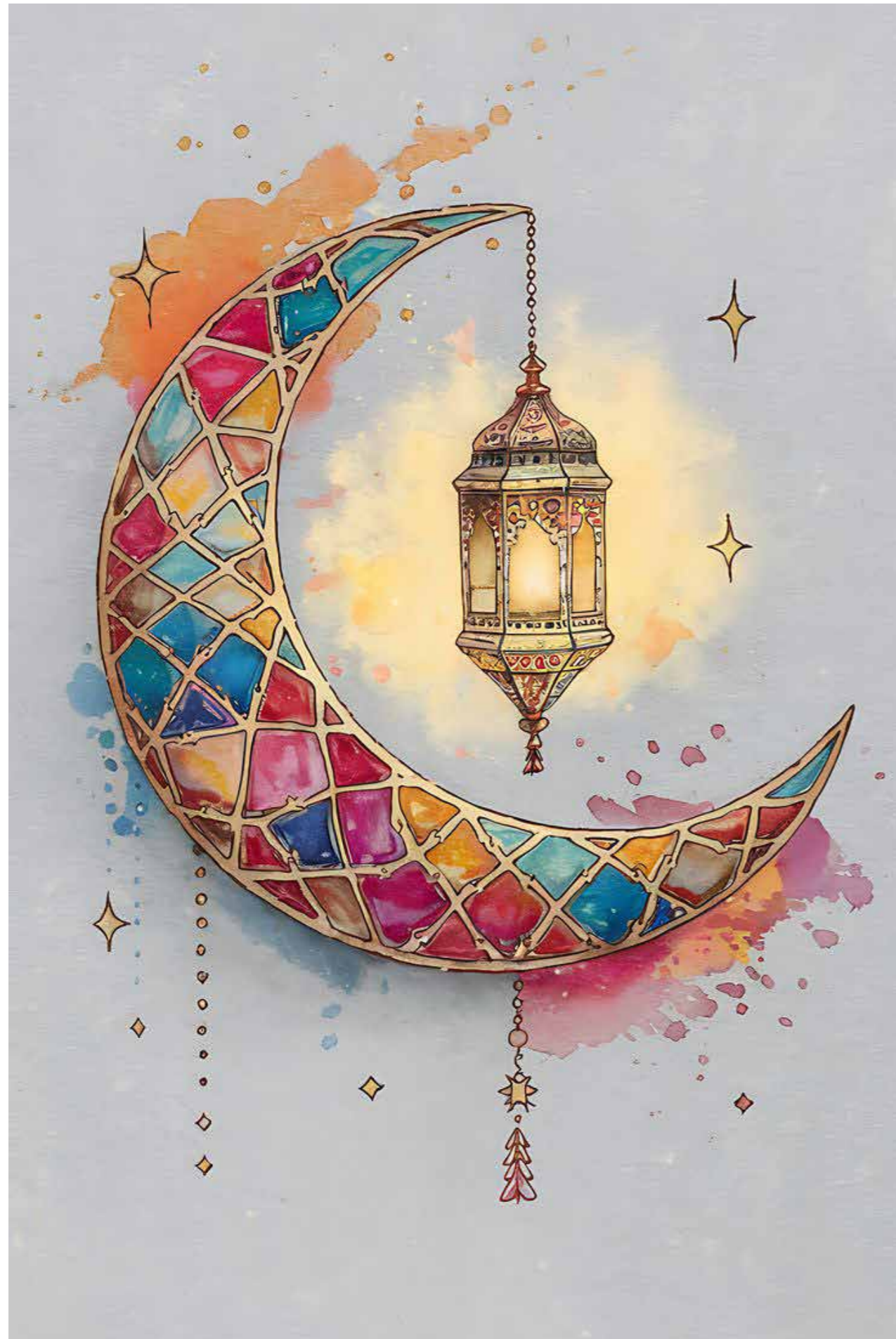
در اواسط اسفندماه، مجتمع سوارکاری عشق‌آباد میزبان نمایشگاهی از زیورآلات نقره‌ای و دست‌سازهای مرتبط با اسب‌های اصیل «آخال‌تکه» بود. این رویداد که با حضور پرورش‌دهندگان اسب و هنرمندان فلزکار برگزار شد، بر جایگاه اسب در فرهنگ و هویت ملی ترکمنستان تأکید دارد. در این نمایشگاه، زین‌های طلاکوب و یراق‌آلات مرصع که حاصل هنر دستان هنرمندان ترکمن است، به عنوان بخشی از میراث ملموس منطقه اکو در معرض دید عموم قرار گرفت تا پیوند میان هنر و سنت‌های کهن سوارکاری حفظ شود.

جشنواره «قالی‌های جادویی» و تجلیل از زنان قالی‌باف

به مناسبت ماه اسفند و هم‌زمانی با روز جهانی زن، تالار موزه ملی قالی در عشق‌آباد جشنواره‌ای ویژه برای معرفی ظریف‌ترین بافته‌های زنان ترکمن برگزار کرد. در این رویداد، قالی‌های عظیم با نقش‌های اصیل «گول» که نماد قبايل مختلف ترکمنستان است، به نمایش درآمد. این جشنواره علاوه بر جنبه هنری، به بررسی نقش اقتصادی زنان در توسعه صنایع دستی و صادرات فرش به کشورهای عضو اکو پرداخت و از بافندگان برتر که طرح‌های باستانی را با رنگ‌آمیزی‌های گیاهی احیا کرده‌اند، تقدیر به عمل آمد.

همایش ادبی «فراغی؛ پیام‌آور دوستی و برادری»

در نیمه دوم اسفندماه، دانشگاه دولتی مخدوم‌قلی فراغی میزبان نشست علمی با موضوع بررسی تأثیر اشعار این شاعر بزرگ ترکمن بر همگرایی ملت‌های منطقه بود. پژوهشگران در این همایش به تحلیل مفاهیم اخلاقی و عرفانی در اشعار مخدوم‌قلی پرداختند که ریشه‌های مشترکی با ادبیات ایران و آسیای مرکزی دارد. این رویداد فرهنگی با هدف تقویت دیپلماسی فرهنگی و آمادگی برای بزرگداشت‌های بین‌المللی این شاعر در سطح سازمان اکو سازماندهی شد.

طنین «ششمقام» در میدان ریگستان؛ پیشواز بهار در سمرقند

با نزدیک شدن به روزهای پایانی اسفند، میدان تاریخی ریگستان در سمرقند میزبان گروه‌های موسیقی سنتی است که با نواختن «ششمقام» و دایره‌زنی، فرارسیدن فصل نو را جشن می‌گیرند. این اجراهای زنده که در فضای باز و میان کاشی‌کاری‌های لاجوردی مدارس تاریخی برگزار می‌شود، پیوند عمیق مردم ازبکستان با موسیقی کلاسیک ماوراءالنهر را نشان می‌دهد. گردشگرانی که در این ماه به ازبکستان سفر کرده‌اند، شاهد تمرینات دسته‌جمعی رقص‌های لزگی و خوارزمی هستند که بخشی جدایی‌ناپذیر از آیین‌های نوروزی این عضو کلیدی سازمان اکو است.

جشنواره «اطلس و ادرس»؛ نمایش مد سنتی در تاشکند

مرکز هنرهای ملی در تاشکند در اواسط اسفندماه، نمایشگاه و جشنواره ویژه‌ای برای معرفی پارچه‌های دست‌باف «اطلس» و «ادرس» برگزار کرد. در این رویداد، طراحان جوان ازبک با استفاده از تکنیک‌های باستانی رنگ‌رزی ابریشم، مجموعه‌های مدرنی را طراحی کردند که ترکیبی از اصالت و نیازهای پوشش امروز است. این جشنواره با هدف حمایت از هنرمندان شهر مارگیلان (قطب ابریشم‌بافی منطقه) برپا شده و نشان‌دهنده تلاش ازبکستان برای تبدیل کردن صنایع دستی خود به یک برند جهانی در حوزه اقتصاد فرهنگ است.

آیین «سمنک‌سایلی» و تجلی همدلی در محله‌های قدیمی بخارا

در آخرین هفته اسفند، سنت دیرینه «سمنک‌سایلی» یا جشن سمنو در محله‌های قدیمی (گذرها) شهر بخارا با شور و حال خاصی جریان دارد. زنان بخارایی با تجمع در حیاط‌های پر از درختان انار، دیگ‌های بزرگ سمنو را بار می‌گذارند و تا سپیده‌دم به خواندن ترانه‌های بهاری و دعای خیر برای صلح در منطقه می‌پردازند. این مراسم که با پخت نان‌های محلی و توزیع غذا میان همسایگان همراه است، یکی از قوی‌ترین پیوندهای اجتماعی در فرهنگ ازبکستان به شمار می‌رود و روحیه تعاون و همبستگی ملی را تقویت می‌کند.

گشایش تالار جدید «هنر مینیاتور کمال‌الدین بهزاد» در تاشکند

به مناسبت اسفندماه و در راستای پاسداشت میراث مشترک هنری در حوزه اکو، موزه ملی هنرهای ازبکستان بخش ویژه‌ای را به آثار مینیاتور الهام‌گرفته از مکتب هرات و بخارا اختصاص داد. در این تالار جدید، آثاری از هنرمندان معاصر که با الهام از سبک کمال‌الدین بهزاد به بازآفرینی داستان‌های شاهنامه و خمسه نظامی پرداخته‌اند، به نمایش درآمده است. این اقدام فرهنگی بر اهمیت میراث هنری مشترک میان کشورهای فارسی‌زبان و ترک‌زبان منطقه تأکید دارد و مورد توجه جامعه هنری و دیپلماتیک مقیم تاشکند قرار گرفته است.

فصل چهارم

چشم انداز فرهنگی منطقه اکو:
برنامه‌ها و اخبار آتی

(معرفی برنامه‌های پیش‌رو،
فراخوان‌ها، فرصت‌های همکاری
و تقویم فرهنگی آینده)

افغانستان؛ جشن گل سرخ در مزارشریف

با آغاز فروردین، ولایت بلخ میزبان بزرگ‌ترین رویداد سنتی افغانستان یعنی «جشن گل سرخ» خواهد بود. این مراسم که هم‌زمان با برافراشتن ژنده (عَلَم) مبارک در روضه شریف آغاز می‌شود، ۴۰ روز ادامه دارد. در فروردین‌ماه، دشت‌های مزارشریف غرق در گل‌های لاله وحشی می‌شود و مسابقات سنتی بزرگ‌سای و نمایشگاه‌های صنایع دستی محلی، کانون توجه بازدیدکنندگان از سراسر کشور خواهد بود.

جمهوری آذربایجان: جشنواره بین‌المللی جاز باکو

در نیمه دوم فروردین‌ماه، باکو میزبان یکی از معتبرترین رویدادهای هنری منطقه، یعنی جشنواره جاز خواهد بود. این رویداد که در تالار فیلارمونیک و مراکز فرهنگی مدرن باکو برگزار می‌شود، میزبان هنرمندانی است که موسیقی جاز را با نغمه‌های بومی «مقام» ترکیب می‌کنند. این جشنواره فرصتی عالی برای تبادل فرهنگی میان هنرمندان شرق و غرب در قلب آذربایجان است.

ایران: روز ملی عطار نیشابوری و هفته میراث فرهنگی

در ۲۵ فروردین، نیشابور میزبان کنگره بین‌المللی بزرگداشت شیخ فریدالدین عطار نیشابوری خواهد بود. این رویداد با حضور عرفان‌پژوهان کشورهای عضو اکو برگزار می‌شود. همچنین

هم‌زمان با روزهای میانی فروردین، موزه‌های سراسر ایران با برپایی نمایشگاه‌های موقت از گنجینه‌های دیده نشده، هفته میراث فرهنگی را جشن می‌گیرند که فرصتی بی‌نظیر برای علاقه‌مندان به تاریخ و باستان‌شناسی است.

قزاقستان: نمایشگاه بین‌المللی گردشگری کای تی اف (KITF)

در اواخر فروردین‌ماه، شهر آلماتی میزبان بزرگ‌ترین نمایشگاه گردشگری و سفر قزاقستان خواهد بود. در این رویداد، کشورهای عضو اکو با برپایی پوویون‌های ملی، مسیرهای جدید گردشگری جاده ابریشم و بوم‌گردی در استپ‌های مرکزی را معرفی می‌کنند. این نمایشگاه کانون اصلی قراردادهای فرهنگی و گردشگری منطقه برای تابستان پیش رو محسوب می‌شود.

قرقیزستان: جشنواره «بشکک بهاری» و موسیقی خیابانی

با گرم شدن هوا در فروردین‌ماه، پایتخت قرقیزستان شاهد آغاز جشنواره «بشکک بهاری» خواهد بود. این رویداد شامل کنسرت‌های رایگان در پارک‌های مرکزی و نمایشگاه‌های فضای باز از هنرهای دستی نمدی است. همچنین مسابقات ملی اسب‌دوانی در ولایات مختلف به مناسبت پیروزی بهار بر زمستان، از جاذبه‌های مهم این ماه در قرقیزستان است.

پاکستان: نمایشگاه هنر صخره‌ای در دره هونزا

در فروردین‌ماه، با باز شدن راه‌های کوهستانی شمال پاکستان، مؤسسه میراث ملی این کشور تورهای پژوهشی و نمایشگاه‌های میدانی را در منطقه «گلگت-بلتستان» برای معرفی سنگ‌نگاره‌های باستانی برگزار می‌کند. این رویداد با هدف معرفی پیشینه تمدنی دره سند و پیوندهای آن با تمدن‌های آسیای مرکزی سازماندهی شده و میزبان باستان‌شناسان برجسته منطقه خواهد بود.

تاجیکستان: جشن گل لاله (سایری لاله)

تاجیکستان در اواسط فروردین، جشن باستانی «سایری لاله» را در ولایت سغد و شهر خجند برگزار می‌کند. این جشنواره که ریشه در اسطوره‌های کهن دارد، با برپایی نمایشگاه‌های بزرگ گل، مسابقات کشتی محلی (گوشتین‌گیری) و پخت غذاهای بهاری همراه است. تاجیک‌ها در این ماه با لباس‌های رنگارنگ ملی، یکی از زیباترین جلوه‌های بصری منطقه اکو را خلق می‌کنند.

ترکیه: جشنواره بین‌المللی فیلم استانبول

فروردین‌ماه در ترکیه با آغاز چهل و پنجمین دوره جشنواره فیلم استانبول شناخته می‌شود. این رویداد سینمایی که معتبرترین در نوع خود در منطقه است، بخشی را به «سینمای همسایگان» اختصاص داده که در آن آثار برتر سینماگران ایران، آسیای مرکزی و قفقاز به نمایش درمی‌آید. این جشنواره پل ارتباطی مهمی برای توزیع جهانی آثار سینمایی کشورهای عضو اکو است.

ترکمنستان: روز جهانی اسب ترکمن

در آخرین یکشنبه فروردین‌ماه، ترکمنستان رویداد بزرگ ملی «روز اسب ترکمن» را برگزار می‌کند. این جشن شامل مسابقات بین‌المللی زیبایی اسب‌های آخال‌تکه، حراج‌های هنری و نمایش‌های سوارکاری حماسی است. این روز در ترکمنستان یک تعطیل رسمی بزرگ و نمادی از غرور فرهنگی این کشور در سطح بین‌المللی است.

ازبکستان: جشنواره بین‌المللی هنرهای دستی در تاشکند

در اواخر فروردین، ازبکستان میزبان جشنواره بزرگ «صنایع دستی در مسیر ابریشم» خواهد بود. این رویداد در مدرسه تاریخی «ابوالقاسم» تاشکند برگزار می‌شود و هنرمندانی از سراسر منطقه اکو در رشته‌های سفال‌گری، زرگری و بافندگی ابریشم در آن شرکت می‌کنند. این جشنواره با هدف احیای کارگاه‌های سنتی و ایجاد اشتغال برای هنرمندان روستایی برگزار می‌شود.

تقویم رویدادهای آتی کشورهای اکو

پیش‌نمایش رویدادهای پیش‌رو - فروردین و اردیبهشت ۱۴۰۵

ایران

رویداد: آیین سیزده بدر
تاریخ خورشیدی: ۱۳ فروردین ۱۴۰۵
تاریخ میلادی: ۱ آوریل ۲۰۲۶
مکان: طبیعت و پارک‌های سراسر کشور
توضیحات: پایان جشن‌های نوروزی و پیوند با طبیعت، گره‌زدن سبزه برای باز شدن بخت و سپردن سبزه‌های سفره هفت‌سین به آب روان بر اساس باورهای کهن.

رویداد: نمایشگاه بین‌المللی گردشگری تهران
تاریخ خورشیدی: ۳۱ فروردین تا ۳ اردیبهشت ۱۴۰۵
تاریخ میلادی: ۲۰ تا ۲۳ آوریل ۲۰۲۶
مکان: تهران
توضیحات: بزرگترین رویداد گردشگری ایران با حضور کشورهای عضو اکو و معرفی ظرفیت‌های گردشگری منطقه.

رویداد: جشنواره فرهنگ و هنر اقوام ایرانی
تاریخ خورشیدی: ۱۶ تا ۲۱ اردیبهشت ۱۴۰۵
تاریخ میلادی: ۵ تا ۱۰ مه ۲۰۲۶
مکان: شیراز
توضیحات: معرفی آیین‌ها، صنایع دستی، موسیقی و پوشاک اقوام مختلف ایران در شهر فرهنگ و هنر ایران.

افغانستان

رویداد: روز دهقان (کشاورز)
تاریخ خورشیدی: ۳ فروردین ۱۴۰۵
تاریخ میلادی: ۲۳ مارس ۲۰۲۶

مکان: کابل و ولایات
توضیحات: تجلیل از کشاورزان هم‌زمان با نوروز و آغاز فصل کشت، یکی از سنت‌های دیرین نوروزی در افغانستان.

رویداد: جشن گل سرخ
تاریخ خورشیدی: ۲۰ تا ۲۵ اردیبهشت ۱۴۰۵
تاریخ میلادی: ۱۰ تا ۱۵ مه ۲۰۲۶
مکان: مزار شریف
توضیحات: هم‌زمان با فصل بهار و شکوفایی گل‌های سرخ در شمال افغانستان، آیین‌های محلی و جشن‌های سنتی برگزار می‌شود.

جمهوری آذربایجان

رویداد: چهارشنبه باد (آخرین چهارشنبه سال)
تاریخ خورشیدی: ۲۶ اسفند ۱۴۰۴
تاریخ میلادی: ۱۷ مارس ۲۰۲۶
مکان: سراسر کشور
توضیحات: چهارمین و آخرین چهارشنبه منتهی به نوروز، آیین سنتی پیش از نوروز با برگزاری مراسم ویژه در محله‌ها.

رویداد: جشن نوروز (تحويل سال)
تاریخ خورشیدی: ۱ فروردین ۱۴۰۵ - ساعت ۱۸:۴۵
تاریخ میلادی: ۲۰ مارس ۲۰۲۶ - ساعت ۱۸:۴۵
مکان: باکو و سراسر کشور
توضیحات: آیین‌های خنجه‌چینی، دید و بازدید، پخت شیرینی‌های سنتی مانند شکرپورا و باقلو و برپایی سفره نوروزی (خنجه).

رویداد: جشنواره بین‌المللی موسیقی مگام
تاریخ خورشیدی: ۲۶ فروردین تا ۵ اردیبهشت ۱۴۰۵
تاریخ میلادی: ۱۵ تا ۲۵ آوریل ۲۰۲۶
مکان: باکو - مرکز بین‌المللی مگام
توضیحات: با حضور هنرمندان کشورهای اکو، بزرگترین رویداد موسیقی سنتی آذربایجان.

پاکستان

رویداد: روزهای فرهنگی قرقیزستان در پاکستان
تاریخ خورشیدی: ۵ تا ۱۲ فروردین ۱۴۰۵

تاریخ میلادی: ۲۵ تا ۳۱ مارس ۲۰۲۶
مکان: اسلام‌آباد
توضیحات: نمایش صنایع دستی، غذاهای سنتی، موسیقی و رقص قرقیزی به میزبانی پاکستان.

رویداد: جشن نوروز پارسیان
تاریخ خورشیدی: ۱ تا ۳ فروردین ۱۴۰۵
تاریخ میلادی: ۲۱ تا ۲۳ مارس ۲۰۲۶
مکان: آتشکده‌های کراچی
توضیحات: ویژه زرتشتیان پاکستان و فارسی‌زبانان، برگزاری مراسم سنتی در آتشکده‌ها و محله‌های پارسی‌نشین.

رویداد: جشنواره فرهنگی نوروز در گلگت-بلتستان
تاریخ خورشیدی: ۵ تا ۱۰ فروردین ۱۴۰۵
تاریخ میلادی: ۲۵ تا ۳۰ مارس ۲۰۲۶
مکان: گلگت
توضیحات: آیین‌های محلی مناطق شمالی پاکستان با حضور اقوام مختلف و موسیقی سنتی.

ترکیه

رویداد: اولین نوروز رسمی پس از تصویب قانون تعطیلی
تاریخ خورشیدی: ۱ فروردین ۱۴۰۵
تاریخ میلادی: ۲۱ مارس ۲۰۲۶
مکان: سراسر ترکیه
توضیحات: برای نخستین بار، نوروز به عنوان تعطیل رسمی در سراسر ترکیه جشن گرفته می‌شود.

رویداد: جشنواره بهار استانبول
تاریخ خورشیدی: ۱۲ فروردین تا ۱۱ اردیبهشت ۱۴۰۵
تاریخ میلادی: ۱ تا ۳۰ آوریل ۲۰۲۶
مکان: استانبول
توضیحات: رویدادهای فرهنگی و هنری در فصل بهار در میدان‌ها و مراکز فرهنگی استانبول.

تاجیکستان

رویداد: پنجمین مجمع بین‌المللی «نوروز

دوشنبه»
تاریخ خورشیدی: ۵ تا ۷ فروردین ۱۴۰۵
تاریخ میلادی: ۲۵ تا ۲۷ مارس ۲۰۲۶
مکان: دوشنبه
توضیحات: گردهمایی فرهنگی با حضور مقامات و هنرمندان کشورهای اکو، مهمترین رویداد نوروزی تاجیکستان.

رویداد: جشنواره آشپزی «غذاهای ملی»
تاریخ خورشیدی: ۸ تا ۱۰ فروردین ۱۴۰۵
تاریخ میلادی: ۲۸ تا ۳۰ مارس ۲۰۲۶
مکان: دوشنبه
توضیحات: معرفی آیین‌های سفره نوروزی و غذاهای سنتی تاجیکستان.

رویداد: مسابقات کشتی «گوشته‌گیری»
تاریخ خورشیدی: ۱۶ تا ۲۱ فروردین ۱۴۰۵
تاریخ میلادی: ۵ تا ۱۰ آوریل ۲۰۲۶
مکان: خجند
توضیحات: ورزش سنتی تاجیکستان با حضور پهلوانان و کشتی‌گیران برجسته.

ازبکستان

رویداد: مراسم اصلی نوروز
تاریخ خورشیدی: ۱ فروردین ۱۴۰۵
تاریخ میلادی: ۲۱ مارس ۲۰۲۶
مکان: میدان‌های اصلی شهرها (تاشکند، سمرقند، بخارا)
توضیحات: جشن‌های عمومی با موسیقی و رقص، پخت جمعی سومالک و برپایی بازارهای نوروزی.

رویداد: جشنواره گل‌ها در تاشکند
تاریخ خورشیدی: ۲۱ فروردین تا ۱ اردیبهشت ۱۴۰۵
تاریخ میلادی: ۱۰ تا ۲۰ آوریل ۲۰۲۶
مکان: تاشکند
توضیحات: نمایش گل‌های بهاری، صنایع دستی و هنرهای تزئینی در پایتخت ازبکستان.

ترکمنستان

رویداد: آیین‌های ملی نوروز
تاریخ خورشیدی: ۱ تا ۳ فروردین ۱۴۰۵
تاریخ میلادی: ۲۱ تا ۲۳ مارس ۲۰۲۶
مکان: عشق‌آباد
توضیحات: موسیقی سنتی، رقص‌های محلی و غذاهای ویژه نوروزی در میدان‌های اصلی شهر.

رویداد: مسابقات اسب‌دوانی (نوروزدو)
تاریخ خورشیدی: ۴ فروردین ۱۴۰۵
تاریخ میلادی: ۲۴ مارس ۲۰۲۶
مکان: مجموعه ورزشی عشق‌آباد
توضیحات: ویژه اسب‌های اصیل ترکمن با حضور تماشاگران و مسئولان کشور.

قرقیزستان

رویداد: جشن نوروز در میدان مرکزی بیشکک
تاریخ خورشیدی: ۱ فروردین ۱۴۰۵
تاریخ میلادی: ۲۱ مارس ۲۰۲۶
مکان: میدان مرکزی بیشکک
توضیحات: برنامه‌های فرهنگی، موسیقی محلی و آیین‌های سنتی نوروزی.

رویداد: مسابقات سنتی اسب‌دوانی
تاریخ خورشیدی: ۲ تا ۳ فروردین ۱۴۰۵
تاریخ میلادی: ۲۲ تا ۲۳ مارس ۲۰۲۶
مکان: حومه بیشکک
توضیحات: ورزش‌های بومی قرقیزستان شامل اسب‌دوانی، تیراندازی با کمان و بازی‌های محلی.

قزاقستان

رویداد: ادامه جشن‌های نوروزنامه
تاریخ خورشیدی: ۳ فروردین ۱۴۰۵
تاریخ میلادی: ۲۳ مارس ۲۰۲۶
مکان: آستانه، آلماتی و سراسر کشور
توضیحات: برپایی یورت‌ها (چادرهای سنتی)، نمایشگاه‌های صنایع دستی، پخت غذاهای سنتی و آیین‌های نوروزی.

رویداد: جشن اصلی نوروز
تاریخ خورشیدی: ۱ تا ۲ فروردین ۱۴۰۵

تاریخ میلادی: ۲۱ تا ۲۲ مارس ۲۰۲۶
مکان: سراسر کشور
توضیحات: پخت «کوژه» (آش هفت‌جزئی)، دید و بازدید و برگزاری آیین‌های سنتی در همه شهرها و روستاها.

رویداد: جشنواره بین‌المللی «آلماتی بهاری»
تاریخ خورشیدی: ۱۱ تا ۲۰ اردیبهشت ۱۴۰۵
تاریخ میلادی: ۱ تا ۱۰ مه ۲۰۲۶
مکان: آلماتی
توضیحات: رویداد فرهنگی و هنری با حضور کشورهای اکو شامل موسیقی، تئاتر و نمایشگاه‌های هنری.

تفویت و توسعه میراث مشترک فرہنگی کشورہای عضو اکو

ناشر: مؤسسہ فرہنگی اکو (ECI)
آژانس تخصصی سازمان همکاری اقتصادی (ECO)

ایران، تہران، اقدسیہ، خیابان شہید موحد دانش، کوچہ باقرالنمر، پلاک ۱۰

